

LUCE AFĂRUL

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ● Redactor-șef EUGEN BARBU ● ANUL IX—Nr. 38 (229) Simbătă 17 SEPTEMBRIE 1966—8 PAGINI, 1 LEU

săptămîna

atitudinea creatoare

Marxismului îi este proprie atitudinea creatoare față de viață. Filozofia materialismului dialectic și istoric s-a dovedit întotdeauna incompatibilă cu resemnarea, pasivitatea, lipsa de îndrăzneală. În cunoscutele teze despre Feuerbach, Marx nota că în epoca modernă glădișii nu se mai pot mulțumi contemplând lumea; ei nevoie de o intervenție activă în vederea transformării, perfecționării ei. Comparativ cu toate celelalte orientări filozofice contemporane, tributare, de cele mai multe ori, spiritului scolastic, marxismul se distinge prin permanența solicitării a unei atitudini creatoare din partea individului. Fraza lui Engels devenită celebră, prin caracterul ei de îndreptar: **Marxismul nu este o dogmă ci o călăuză în acțiune**, vorbește cât se poate de limpede despre aceasta.

Atitudinea creatoare marxistă pornește de la recunoașterea procesului obiectiv de dezvoltare internă a fiecărui fenomen pe baza luptei dintre ceea ce el conține pozitiv și ceea ce conține negativ, dintre durabil și efemer, dintre elementele constructive și cele destructive, prin negarea a ceea ce este învechit, sorbit de pieiri și preluarea elementelor cărora le aparține viitorul. Înfruntarea dintre diversele tendințe în cadrul aceluiași fenomen nu presupune distrugerea sa integrală ci o transformare calitativă. Sînt negate elementele ce frînează dezvoltarea și afirmate cele esențiale.

Clasicii marxism-leninismului au atras nu o dată atenția asupra aspectelor complexe pe care le îmbracă dialectica dezvoltării fenomenelor de cultură asupra interpretării diferențiate ce se impune în fiecare etapă a dezvoltării lor. Studiul artei și literaturii, ca forme ale conștiinței sociale, nu poate fi conceput dialectic fără a ține seama de inevitabilul proces de selecție a valorilor, de înfruntările dintre diversele tendințe contrarii ce au loc în cadrul lor. Fiecare moment istorico-literar conține în sine atât elemente durabile cât și elemente efemere, ce frînează dezvoltarea creației. A distinge aceste elemente, acordîndu-le ponderea specifică, constituie în ultimă instanță misiunea cea mai dificilă a studiului literaturii, a criticii și istoriei literare.

Gîndirea estetică marxistă, pornește de la premiza că pe tărîmul culturii, al artei și literaturii îndeosebi, există o continuitate logică între ceea ce s-a realizat și ceea ce se realizează, între moștenirea trecutului și creația prezentă. Operele prezentului, atât de așteptate de contemporani nu pot apărea din nimic. Ele își trag seva din întreaga experiență a creației anterioare.

Cultul tradiției, respectul pentru marile valori culturale ale trecutului și pasiunea inovativă sînt elemente fără de care nu este posibilă dezvoltarea și îmbogățirea artei contemporane.

Atitudinea creatoare marxistă constă printre altele în preconizarea permanentului efort de a prelua, dezvolta, îmbogăți și duce mai departe pe noi culmi, ceea ce înaintașii au realizat. Atitudinea creatoare marxistă mai cons-

istă în recunoașterea rolului important al inovației în funcție de specificul și sarcinile sociale ale artei, în încrederea în viitorul artei și literaturii.

Caracterul nihilist al unor orientări estetice opuse marxismului, rezultă și din aceea că ele neagă importanța tradiției, preconizînd inovația cu orice preț, chiar și atunci cînd aceasta duce la încălcarea legilor artei, la denaturarea specificului creației artistice.

În documentele partidului nostru, artiștii și scriitorii au fost permanent sfătuiți să țină seama de întreaga dialectică a dezvoltării fenomenului artistic și literar, refuzînd soluțiile simpliste. În documentele celui de al IX-lea Congres al P.C.R., s-a insistat cu deosebire asupra relației complexe dintre moștenirea culturală a trecutului și dezvoltarea fenomenului artistic și literar contemporan. În raportul prezentat la congres se arată pe bună dreptate că nu este posibilă dezvoltarea literaturii și artei noastre contemporane fără o justă înțelegere a moștenirii literare, că inovația poate fi înțeleasă numai în raport cu sarcinile actuale ale literaturii și artei. Recent, tovarășul Nicolae Ceaușescu, vorbind în regiunea Bacău despre unele aspecte ale dezvoltării culturii în țara noastră, insistă din nou asupra unei atitudini creatoare în interpretarea trecutului, în făurirea operelor prezentului: „...să preluăm din cultură, din artă universală, numai ceea ce este bun, numai ceea ce este progresist — și nu ce e considerat decadent chiar în acele țări, nu ce este sortit să dispară, așa cum au dispărut întotdeauna în decursul veacurilor diversele orientări retrograde. Trebuie să-i ajutăm pe scriitori, mai cu seamă pe tineri, să înțeleagă că datoria lor este de a se strădui să se ridice nu numai la înălțimea înaintașilor noștri, dar și de a-i întrece, creînd opere care să ajute la educarea, la mobilizarea poporului nostru în muncă, să cultive gustul pentru frumos, să cultive dragostea de patrie, hotărîrea de a înfrînti pollicia partidului, de a pune totul în slujba poporului și a țării”.

Firesse înțelegerea dialectică a sarcinilor importante care stau astăzi în fața artei și literaturii noastre nu poate fi realizată fără o înaltă conștiință culturală, fără un bogat bagaj de cunoștințe în legătură cu ceea ce s-a realizat în trecut și cu ceea ce se realizează astăzi în diverse părți ale lumii. Tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia în cuvîntarea sa necesitatea imperioasă de a se cunoaște și studia ceea ce se crează astăzi în lume. Numai pe baza studiului atent a întregii experiențe artistice a trecutului, pe baza studiului diverselor experimente ce se fac astăzi în artă și literatură, conștiință de menirea lor și pornind de la fundamentul solid al filozofiei marxist-leniniste, scriitorii noștri vor putea să realizeze acele opere pe care cu toții le așteptăm, — opere care să vină pe linia înfrîntării și dezvoltării a tot ce avem mai valoros în tezaurul nostru cultural.

GHEORGHE ACHIȚEI

MIHAELA BARASCHI: Ilustrație la „Scara” de COȘBUC

distinguo

coșbuc

gînduri

comemorative

„Pare că ar fi trecut vieții de om de cînd în solidaritate eternă a stilului clasic, dînd cu muncă fiecărui cuvînt local și valorarea lui, George Coșbuc își scria legendele”, observa N. Iorga în 1915. Și el se grăbea să adauge că momentul nou era plin de „produsele istorice ale șarlatanilor”: vorbe grele, pentru niște bieți voluntari ai închipuirii de sine, care sînt poeziilor tuturor timpurilor care, oricît ar face în sensul reputației, nu umblă la buznarul nimănui, plîndu-și scump singularitățile și înșelîndu-se grav numai pe ei înșiși, dacă își atrag nedrept o cit de mică parte a naivei atenții publice.

Față de poezia lui Coșbuc, inovațiile din 1915, contemporane și următoare operelor unor St. O. Iosif, D. Anghel, Oct. Goga și alții, pe care Iorga îi prețuia, mergeau, fără nici o șarlatanie, în direcția opusă clasicismului. O lirică nouă se și constituise cu Macedonski, cu Anghel însuși, cu Minulescu și alții, fiind depășită chiar aceștia de modernii (și unii dintre ei modernisimii) Bacovia, T. Arghezi, A. Maniu, Tr. Tzara, I. Vinea.

Impresia că de la arta lui Coșbuc pînă la aceea a momentului „ar fi trecut vieții de om” corespunde realității celei mai evidente și cu cit este ea mai adevărată, măsurînd drumul devenitilor liricului nostru pînă în ziua de azi! Căci poezia nu s-a înnoit altă de substanțial, ca și în procedee, după primul război mondial, înțelegînd că locul să credem că între Coșbuc și poezia de Argezi, Bacovia, Blaga, Barbu și Philippide s-a produs o reorientare bruscă a percepției poetice și o restructurare a personalității poetice-nești însăși.

Chiar tradiționalii perioadei a-cestuia ca I. Pillat, V. Voiculescu, A. Maniu și nu e nepotrivit să se menționeze, deși cu un program de poezie discutabil, N. Crainic însuși, folosesc chiar ei mijloace moderne de expresie. Așa dar, în totalitatea ei, poezia română se afirmase ca ieșită dintr-o altă concepție de viață și în orice caz preferînd, dacă nu forme, procedee noi.

Se constituie astfel atunci o mare unitate cel puțin stilistică, pe care, dacă am ține s-o cuprîndem întreaga, o putem rezuma în legitimitatea subiectivității oricî de nereținute, în cultivarea expresiei predominante, de nu exclusiv, plastice și totodată în gustul pentru libertatea formală. Dar aceste foarte generice indicații care, fie combinate în opera anumitor poezi, fie răsfrînte în a altora, sugerează identitatea de altă a lirismului interbelic, devin semnificative prin răsfrîntare pentru poezia lui Coșbuc.

În adevăr, contra-indicația subiectivității, înțelegă de moderni ca drept al fanteziei și capriciilor individualiste, ca experiențe extreme — chiar și aventură a sensibilității, duce la grupul emoțiilor sociale precum și la descrierea lor exterioră, ceea ce apare îndeosebi din conduita de poet a lui Coșbuc. Între el ca artist și materia lirică se află totdeauna un spațiu care obiectivează emoția. „Lirismul obiectiv”, cum observam într-un studiu din 1938, îi este propriu. Într-o altă de largă perspectivă de travaliu artistic și loc destul ca emoția să se exprime discursiv prin descriere, prin acțiune, prin dialoguri și situații dramatice.

Procedînd la fel și răsfrîntînd virtutea plastică, dominant vizuală, a poeziei moderne, obținem un convenționalism al ochiului coșbucian, un fel de cecitate, care îi ascule compensator și unic între poezii române percepția sunetelor. Și astfel versurile i se informează de onomatopei, de aliterații și asonanțe, de ritmuri expresive și de adevărate combinații metrico-strofice, de adevărate metafore ale universului sonor, puse-în-loc de sugestie înlocuind cvies-absența imaginilor vederii și reprezentînd de aceea cel mai larg registru acustic în poezia română. În sfîrșit, opusă libertății prozodice, cu care poezii de după ea pînă azi au umplut și anulă intervalul clasic dintre vers și proză, ne apare în arta lui riguroasă formală, „Univers sonor” și „rigoare formală”, ca mai toate abstracțiunile critice, sînt însă cuvînte abstracțiunile, inexprisive, pe

VLADIMIR STREINU

(Continuare în pag. 7)

MIHAI NEGULESCU

ora cetății

Ce întrebări ne-au îndoit cîndva sub arborii cetății de piatră, că o sămîntă nouă începea din ochii noștri peste timp să bată?

Cu vechi solii de har veneam din plin cînd șerpi de neguri se țirau pe riuri, și timpul incolțea din umeri goi, flămînd de dragoste din umeri de griuri.

Urea în noi un strigăt de cetăți cu uși înmugurite de așteptare, cu praguri viscolind în trup de ceți — cludată înrădăcinare.

Un dor de incolțire, de-nceput la tărîmul ridicat în puritate sub care, fără nopți, fără trecut, solemn ceasornicul semînței bate.

Cu albe crengi, de arbori decoșiți, nebune-ngîndurări pămîntul spune; eroii lumii care-au fost mîhnîți din bronz se reintorc în rațiune.

Cu fiice cuvînt plerim în zi dar zile sînt și moarte nu-i pe-aproape. Din sunete, ce zid se reclăd? Ce arc de pod invie peste ape?

Al lor pînă în pulber de cenuși, le aparțin ca mirul terbil numai sau cu dogoarea strugurilor duși ce trup al țării, trup de vecl, acumă-i?

Cu sufletul am fost în ploii la malul singelui le stau de veghe, și timpul doar e început. Și peste noi sămîntă caută pereche.

dor

Vezi ajunge în iarnă, vei mai ajunge pe dealul cu vil al părinților tăi? Lumina la tîmplele casei se strînge, seara întunecă nuci cu sînge și noul cîrug bicăuși peste vâl... Vezi ajunge odată? Vei mai ajunge?

Arde mir de frîncoșă în aerul sfînt, vițele somnului leagă pămîntul în drumuri ce-au fost, în drumuri ce sînt, cu fețe de oameni întunecîndu-l.

E oră de treceri și labirint, ard peste dealuri vămile cerului — odată, departe, la munți de zenit o fluteră albă, a oierului...

Beznă se naște către plecări, duzii ogrăzii dăinuie-n tragări; ori singură-ngini în fantastice grîni cea de pe urmă doină de leagăn?

Dormi împăcată, aromă de griu? Dormi, dormi împăcată, viță blajină — calul poveștilor bea apă din rîu, apa se tulbură, vița se acină.

Bat frunze roșcate cerul brumă, năluca semînței arde-n ciorchine — pe frunzare albaste ne-al legănat, pe apele cerului flacăra vine.

Neînclinare de ore țiriz, lumina în ochi se ascunde cu frică; pe vițele mîinilor, albaștrii, ce viță de liniște se ridică? Vin carele somnului la marile porți, trojele dorului ne impresară ori sculurate aceleiași sorți frunzele-pleoape pleacă din veră?

Negre brațuri se izbesc în secret de vițele nărilor blinde... În care suflarea ne arde încet, spre nu mai știu cînd, spre nu mai știu unde. Totul e suflet de vin și de griu — dormi, dormi împăcată viță blajină; măștile somnului beau apă din rîu, rîul se tulbură, a neodîhnă.

CENTENARUL COȘBUC

Funcțiunea comunitară
a poeziei lui Coșbuc

Coșbuc
în călătorie

Coșbuc — omul

Coșbuc la „Vatra”

gheorghe grigurcu

frunzele

Comuniștilor din ilegalitate

Frunzele : leac pentru nimic, leac pentru toate
pentru rănille noastre, ale trupului ce se dezbracă
în grabă de carne
sub privirile oficiale ale gardianului
care vrea să-i citească gândurile —
leac pentru umire și pentru noroc,
pentru visele cuvîntătoare
pentru morții ce se-mbolnăvesc ușor.
Gardianul gîndește
lar dinții-i sună ca niște chel.
E ora 11. El lasă frunzele să cadă
odată cu boala
și privind trupul nostru gol, ne'nduplecat,
plin de salturi impledecate, de gânduri
își spune : nu : acest cer e prea viu și puternic,
aici nu pătrund decît rădăcinile.

ziarul

Tipărit cu țarbă proaspătă e ziarul,
în formele lunii, în mângîierea florii,
plin de roua ultimelor știri,
de capitularea munților, de-apogeul
cărnil neștirbite-n orezile,
de culori născînd. Cineva ne spune
că moartea e de hirtie și că hirtia e de moarte.
Născocirile migrează-n monumente,
Viața-n teorii ulti.
Doar veștile se sacrifică : un ospăț
cu care zilnic ne-mblîm pe noi înșine.
Pămîntul mîncă zicre pînă se satură.

întunericul

Întunericul hotărî să se nască.
El ocoli semințele domnice de-mperechere,
Corbii semănați ce vor să germineze
și-nchise flăcările-n propriul lor mîez
ce nu luminează.
Înlinse fructelor o capcană și le zdrobi dinții,
gauri cu gîoanțe ouăle rîzînd
de gingașia lor ultiare,
făcu căuțorii să caște
și zmulse pielea lunii.
Puse vîntul în talger și-l pretul
mai puțin decît nemîșcarea
ce nu există,
scose ochii privighetorilor, apoi
se pretăcu-n iubire.

ancestrală

Lună — orizont sugrumat.
Am leșit rînd pe rînd
din jărină
să doborîm răbdarea fluterelor.
Apoi ne-am întors la strămoși.
Am cernut pămîntul atent, să rămînem
numai cu noaptea în mîini.
Fiecărui l-am dat în dar cite-o invide,
cite-un cuvînt ales,
cite-un pahar gol.

În țarbă plicicoasă ne-am păscut
mai departe cirezile.
Am împlin plutele,
am păstrat aurul —
cîm am ajuns să credem că el
nu se cunoșteau îndeajuns.

pînea

Sori albi, sori galbeni, negri —
sînt datini din bătrîni
și frămîntați în pîine trec în trup.

O ceață-i pîinea totdauna.
Noi, inecați într-nsa căutăm
să adormim culorile.

Dar lumea se trezește cu pofta ei de pîine
și galaxiile rotind în pintec
aștia foamea.

Astrală-călcătore-a brutăriei
ne-arată cu răbdare
în miezul pîinii țarță soarele.

Și sorii ce nu vor veni curînd
și cei care ne părăsesc și cei
ce ne salvează doar
umbrindu-ne.

marină

Infometată marea. Trupurile noastre
sînt pline de decrete.
Un talaz imens strînge gurile —

Scoici inutile
și țarță ne putem sul pe corăbii.
Țarță stringem în pumnii
visele-arzătoare și-avrilim
soarele vînd de pe umeri noștri de fontă.
Sicofanții se ulti umilii.
Adîncimile mării nu figurează-n
genealogia nîmănil.
Singura ancoră-plînsul.

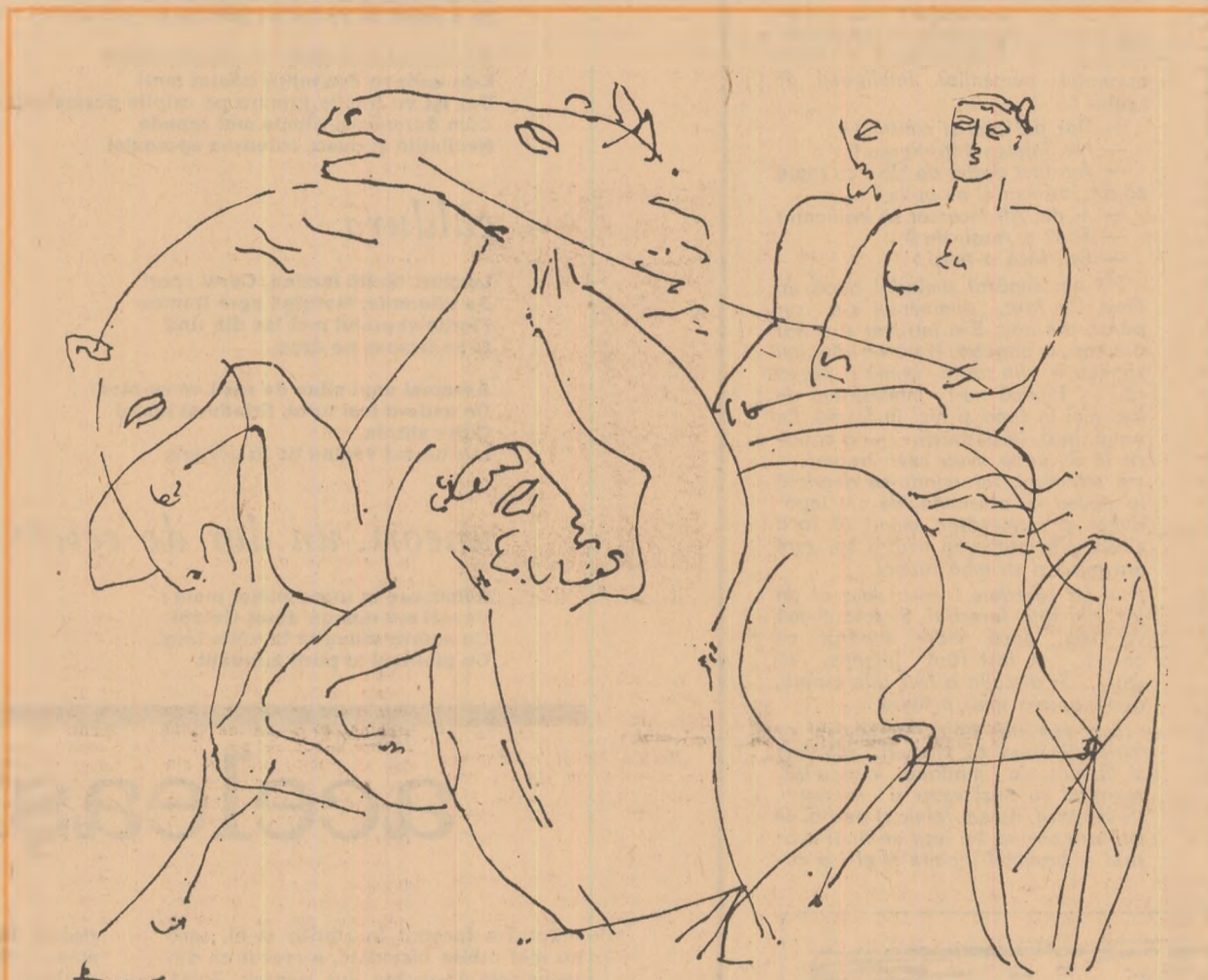
în loc de geneză

Nourul tremură-n adînc,
în fundul unor mări lăseate moștenire
numai nouă.
Pașii cu ciocul corolat, răutăcios
se-apropie de-ogîndă
și știu ce se petrece dincolo de ea.

Doar o privire fără ochi străbate-n
apăsătoarele prăpăstii
unde alții de liber se naște unversul,
de cite ori dorește.

Adesea lemnul trece prin
rărunchii animalelor spre a-și lăsa sămînta
lar trunchiurile mari pornesc dintr-o mîine-a fiarel,
frunzele flințel odată cu-ndoiala.

Atunci se-ntoarce omul din drumul cel mai lung,
călătorie în străfundurile pietrel.
Pe foc ca pe un scaun
se-așează (nici o noapte nu-i mai neclintită)
și-ncepe marea lui odihnă.

BARDÓCZ LUDOVIC — Ilustrație la „Odiseea” în traducerea lui G. COȘBUC

teamă

Ascunsă-i încă umbra, ascunsă-i încă bine,
acea care m-a călăit
și-a vrut să mă cumpere.

Port osul în trup ca o cheie în ușa,
dar umbra mea vrea să privească-n odale.
Sînt încă în mine dar umbra
vrea să mă vadă.

palingeneză

Măsoară pînă-n viri fericea
privighetorii,
trilul el sărat,
arta ce se contundă cu singele
neștiutor de vis,
și timpul gravat pe cioc,
splendoare-a țăr' delegii.
Iată-mă călău ai aerului
descriș,
compas de sunet așternînd
cercuri mereu mai ample,
ci cîntăreața își păstrează
secretul său sever
și-ouăle-i ce fără plecăciune
trec pe sub copaci
să se înalțe între crengi posibile.

pendul

Planete prizoniere în pendul
bat orele nepăsătoare
la trupul și sufletul nostru,
alinăză orele dezrădăcinate,
continuă să cînte, mecanice larve,
pe care doar căldura cărnil noastre
le-nalță înapoi în cer.

vînătoare

Cu gesturi cumpănite aștinești
arma spre inima pămîntului.
Astfel înveți a-ștepti, înveți să aperi
năzuința de-a muri.

Și cite animale fug
prin ochiul îndrăzneț al focului.
Departe doar un fum rămîne
încrustat de gheare.

Sălbăticia o supul cu-ncetul,
îubind pînă devine
din nou sălbăticia.
Umbre se-ascund în oasele de lup
de frig.

Cînd stoluri se tirăsc pe cer învinețindu-i
tu iei fiecare chîn în parte
ca un deget
și numeri tot ce-ți dăruie pădurea.

Apoi te odihnești privind-ți
cizmele lungi, îngîndurat
și cite-un strop de sînge colorează
încă nelolositele cartușe.

un fel de matematică

Un trandafir învață matematica
în zona unde codrul își explică umbrele
lar noi privim spectacolul umilii.

Un trandafir se-adună și se scade
doar cu sine însuși
necunoscîndu-ne.

mihai elin

pînă la capăt

Eu trebuie să cred în ceva
printre aburii stîși
și miasele zilei pierite.

Trebuie să în stîrns în pumnii
firul acesta nesigur
raza unui simbur împins pînă-n moarte.

Eu trebuie să cred în ceva
și prin cenușa mea zilnică
să calc somnambul mai departe.

pe înserat

Pe înserat, pe lîngă abatoare,
cum se-nțărită între ei dulăii,
sălbateci iscodindu-și beregata,
zbrîljiți și mirînd din oase,
cu ochii galbeni și rostogoliți
și clătînd din făci,
puternici, carnivorii, adulmecînd
ciosvirte singerind, iuți și grei
și intrupați din ura lor vorace.

Dulăii flocoși, cățele hămesite
cu blana lînsă, strălucind roșcată,
buldogi pătrați și încreții de furii,
ogari cu boturi lungi, iscoditoare,
și lași în salturi lingușite ;
vagi corciturii lîhnite, spiță stearpă
și cîini de rasă jînduți cu anii
de toți hingherii pe la cotitură ;
Cîinii de pripas și chinuți

și cîini spălați, fugiți pentru o noapte,
atracți de un miros de sînge proaspăt —
cum se încalera pe lîngă abatoare,
fîrînd ciolane, măruntaie aburînd,
și uneori chiar cite-un stîr de-al lor,
fierbinte, gîlgiind de viață încă.
Rupți, sfîșiați, însingerați pe boturi,
le scinteiează colții de țaișe
cînd hăpăie în foamea lor ciinească.

Și cum se potolesc apoi, sătui,
și cum își ling ei rănile, preocupăți,
și-și vîd de purici și își fac siesta
și cum se string apoi, firziu, în haită
în jurul unei cătelandre în călduri
și se pornesc pe strada ta, schelălăind,
nocturni, sătui și pofticioși de nuntă,
diformi, stîrniți de lună-ncalea ta —
dulăii și buldogii și ogarii.

omul concret

Iubit fie cel care stă două nopți într-o groapă
de beton, cu toată viața lui împrejur,
și brusc își dă seama
că viața lui miroase a pod pășit.
Iubită femeia care a terminat dragostea
și rămîne privînd în ceața de-afară
peste pomii fără culoare
și prin pendulă un vînt
mișcă limbi fără voce.
Iubit fie și cel fericit ce gonește
înt-o zbrîntitoare licioasă de tablă
și căruia n-are cine să-i spună
pe numele mic vreedată.

Un bărbat se întoarce acasă
și s-ar părea
că doar pentru el înverzește pămîntul
și fîntina se limpezește-n răcoare
dar ghetele lui
scîrîie-n piala zdrobită și omul
n-are salivă de-ajuns pentru toate.
Un ins se confundă-n vagoane de vorbe
și vagoanele pleacă mereu fără el
și dimineața lui e o dimineață de toamnă
cînd prin odăi bătrîni
se mișcă pe schelete de cretă
și lor nu li s-a întimplat niciodată nimic
și acum prin lentile își privesc
degetele lor străvezii.
Și pentru ei poate va fi o întimplare curînd.

Iar undeva soldatul facnal și-a înghîțit
fierura lui soldătescă
și la poalele dimbului își trage suflarea
și peste o clipă
dimbul e în picioare
și soldatul nu mai este soldat
ci doar o cască și un pic de picioare.
Și din nou veghea coboară
pe flăcările ei biciuite
și tăcerea de jos
la temelie dă roată
și mie — nu știu — ce oare mi-au pus
în oase și de ce uneori
totul se năruie către albastru.

oboseala

Un zumzet fals îmi suie din călcîie
cu duhul turbure al oboselii.
Există vorbe lungi și cenușii
ca ziua de duminică.

Placide umbre se tot plimbă
în sus, în jos, prin dunga orei.
Dacă te-ai strădui cit de puțin,
cu o suflare inima mi-ai stinge.

Uzat voi fi ca lespedeza cazărîmii
și decît orice vîntărie mai sensibil.
Cînd vor vene de mine să întrebe,
tu să le spui ce te pricepi mai bine.

departate ard stelele

Departate ard stelele noastre, iubito ;
una — acolo, prin spații inefabile — sus
și aproape niciunde ;
alta — la capătul osemintelor — jos
și aproape nicînd.

Departate ard stelele noastre.
O respirație se surpă-n pămînt
spre rădăcinile tulburii —

cealaltă în cer izbucnește
pierind spulberată.

Departate ard stelele.
Se-nclină mereu,
statornică, spre imposibil,
cumpăna clar arcuită
a echilibrului meu.

dar noaptea

Mais
décharante et déchirée
la musique tourne sans arrêt
Prévert

Dar noaptea,
dar inima, doamne, mai bate
inima mea noaptea, oare ?

În vis m-am trezit
unde caili trec iuți
prin soarele roșu de toamnă —
atunci m-am trezit.
Cai negri, departe căluți,
prin degete spaimă de vînt
coamele lor răsînd.

Spre unde goneșc ?
Ierburii, odihnă-n amurg
le-aș da să-i opresc o clipită,
ierburii înalte, dar unde
se-ndreaptă iuți caili ?
Oh, marginea lumii. Și curg
întunecimile scunde.

Răpăie fuga în pială.
și caili mereu se tot duc
și parcă se tem să ajungă —
herghelie de tropot năuc,
neliniște de inserare.
Lăsați-mă paznic de cai
trez peste noaptea lungă.

povestire de ion lăncrăjan

omul cu ochi albaștri

L-am întâlnit în tren, astă vară. Venea de la mare și arăta foarte bine: era bronzat, grășu și satisfăcut. Chiar și fără asta însă, cred că tot așa ar fi arătat, fiindcă omul acesta e distins și fermecător, se poartă și vorbește cu o degojare rară, pe care nu o au decît marile personalități, înțelepții autentici. Păru, de o cărunțețe fină și nobilă, și-l poartă pieptănât cu îngrijire, ales într-o cărare subțire, corespunzătoare cu întreaga sa atitudine. Iar ochii — ochii îl exprimă și îl oglinDESC perfect — sînt albaștri, de un albastru deosebit, curat și scăpărat, tot așa: pe măsura persoanei sale, făcute parcă anume pentru a se bucura de viață. Și cum era bronzat și satisfăcut, mulțumit pînă în adînc, îi străluceau toate cînd rîdea — și ochii, și părul, și dinții îi străluceau — cînd zîmbea de fapt, fiindcă dumnealui are un anumit fel de a rîde, uniform și stăpînit. De altfel în toată făptura domnului acestuia — Lepăduș îl cheamă, dacă te interesează, Lepăduș Grigore — există și predomină o anumită notă, de distincție, de stăpînire de sine, un anumit fel de a fi, ales și curcior, firesc și frumos. Omul, ai să vezi mai tîrziu, e cinic și perfid, semănînd în această privință cu domnul Benedict, amintindu-l mai bine zis, fiindcă domnul Grigore e altfel de om, altă fire, mai complexă, mai atrăgătoare. În ce mă privește, trebuie să-ți spun că am fost încîntat, la început, m-am bucurat că voi avea cu cine schimb o vorbă, că voi avea un interlocutor inteligent. Și într-adevăr așa a fost, la început. Domnul Lepăduș s-a menținut în limita unei discuții banale dar interesante, totuși. Vorba de străinii care umpluseră litoralul și spunea că se dusesse la mare mai mult ca să vadă cu ochii lui ce se construise acolo. Și că s-a dus, totuși, cu o anumită neîncredere — și eu i-am apreciat sinceritatea — fiindcă una e, zicea el, cea ce vezi în filme și cinești în ziare și altceva — cu totul altceva! — ceea ce vezi în realitate, la fața locului.

— Dar acum — a spus el în grabă, trecînd pentru cîteva clipe peste ritmul obișnuit al vorbirii sale — vorbea frumos și curcior, cu un ușor accent moldovenesc, abia perceptibil, intelectualizat, șlefuit cu grijă — realitatea mi-a risipit toate neîncrederea, firești, nu-i așa, fiindcă nimeni nu-ți arde de obuz și de limită, încît să ieie de bun tot ce i se spune... A fost ceva nemaipomenit, extraordinar!... Seara, în special, era fantastic!... Luminii și neon, neon și luminii, pe străzi și în oameni!... Și în asfalturi, jos!... M-am și distrat, în adevăr, cum nu m-am mai distrat de mult!... Am cunoscut noile promoții de femei și-am rămas încîntat!... Iertați-mi frumusețea și finețea, vă rog, că aceasta este una dintre cele mai vechi slăbiciuni ale mele!...

— Nu face nimic! I-am spus eu, gîndindu-mă deodată că mai are el și alte slăbiciuni: „Femeile, în special!... Și vinul, cred...“ — Frumusețea nu-i o slăbiciune!... Dimpotrivă, e o calitate!...

— Depinde, a spus domnul Lepăduș, în același fel și cu același glas, uniform și melancolic, îmbalsămat parcă într-un fel de dulceață, într-o căldură mare și adîncă, molipsitoare. În adevăr, ea poate deveni o scîdere, o pacoste chiar!... De altfel, nici nu cred că e singura noțiune care își schimbă substanța și înțelesul, după împrejurări!...

— Da? — Da, domnule! — Dați-mi cîteva exemple, dacă socotiți într-adevăr că-i așa! — Vă dau cîte vrei! I-mi-a spus domnul Lepăduș iritat, dar numai puțin și numai pe dedesubt. Să luăm, de pildă, corectitudinea... În anumite condiții, nu-și schimbă ea și conținutul și sensul?... Ba și-l schimbă!... Am constatat lucrul acesta, vro spun cu durere! — chiar pe spatele meu, suzajii vă rog, chiar din propria-mi experiență!...

— Domnul Lepăduș mi-a spus apoi, vorbind curcior și frumos, în stilul domniei sale, cum a ajuns la închisoare! — el nu zicea închisoare, ci universitate, într-un anumit fel, zeflemisitor, batjocoritor — datorită corectitudinii de care dăduse dovadă în anumite împrejurări. Dumnealui fusese director tehnic într-o uzină metalurgică, mai de mult, și ajutase, prin datele pe care le furnizase, un anumit grup de sabotori, împreună cu care fusese judecat apoi.

— Dar eu n-am știut lucrul acesta, eu nu cunoșteam existența și scopurile grupului! I-mi-a mințit cu polifonia domnul Lepăduș. Eu i-am dat datele respective unui domn distins și de încredere, care era în ministere pe atunci! Iată, deci, cum a devenit corectitudinea o pacoste. E adevărat, însă, că procesul în care am fost implicat, pe nedrept, a avut loc într-o anumită perioadă de încordare artificială a relațiilor dintre oameni, de suspiciune și de apăsare!... Înțelegeți, nu-i așa, la ce perioadă mă refer?

— Înțeleg, i-am spus, dar nu prîncip bine, fiindcă în perioada aceea, după cîte știu, au fost judecați și condamnați destui oameni care au întreprins acțiuni concrete, al căror scop era schimbarea structurală a unei anumite situații!... — A, sigur, sigur! A recunoscut repede domnul Lepăduș. Aveți dreptate!... Sigur că da!... Dar nu știu dacă aceasta era în adevăr caracteristic pentru perioada respectivă! — Ce înțelegeți dumneavoastră prin caracteristic?

— Ce se-ntelege deosebit!... Ceea ce domină într-o anumită perioadă, chiar dacă nu-i superior din punct de vedere numeric, socotit pe degețe, adică, băbește!... — V-ați încurcat! — Eu?! De ce? — Eu?!

— Dar ce fenomen nu poate fi caracteristic dacă are un caracter accidental! — Da?!

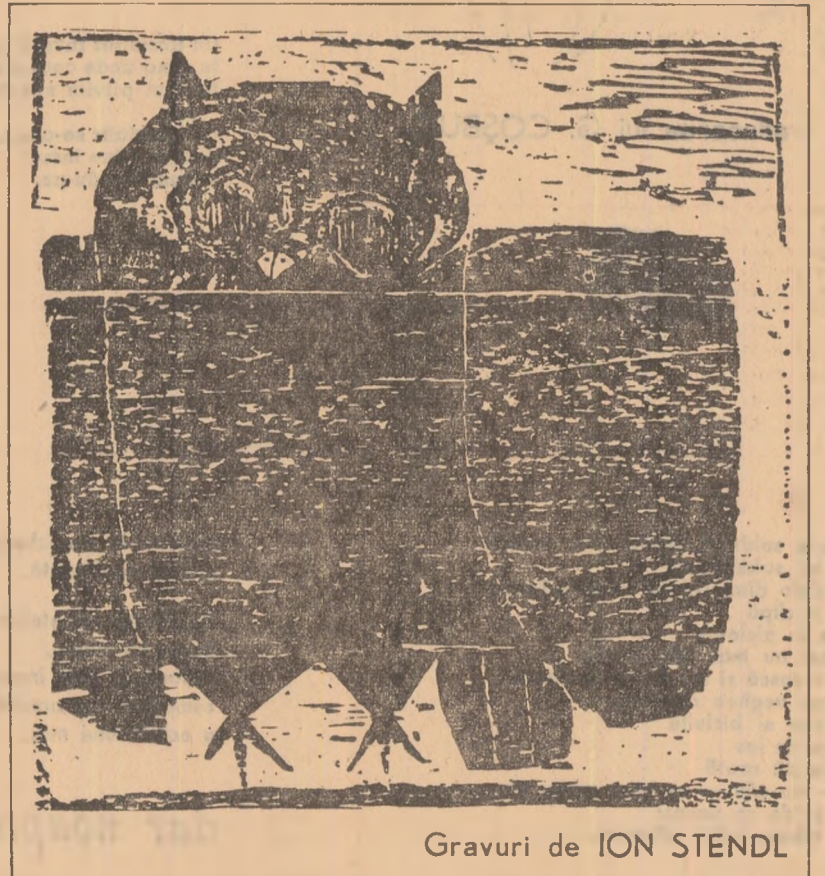
— Nu înțeleg, i-am spus eu, după ce mi-a îndrăgățat dumnealui ceva în legătură cu socialismul și cu viitorul socialismului — ce vrei să ziceți cu exemplul acesta? — Ce-am zis și cu celelalte: și-anume că în anumite condiții, chiar și socialismul își poate schimba substanța, sensul inițial, poate deveni altceva!... Și-aceasta nici nu-i rău!... Dimpotrivă, după opinia mea proprie!... — Dar care sînt condițiile acestea și prin ce se caracterizează ele? — Printr-un avînt nelimitat al dragostei de neam!... Al iubirii pentru țărișoara pe care ne-au lăsat-o străbunilor!...

— Nici n-aș fi crezut, dar domnul Lepăduș era și patriot, un patriot înfocat, de ultimă oră. Se agățase și el, ca scaiul, de niște lucruri mari, cu care n-avuse și nici n-avea nimic de-a face. Ii plăcea să fie în permanență în opoziție, să aibă și să emită opinii. De fapt, aceasta era singura lui profesie — de emițător — fiindcă de celelalte treburi se ocupa cam pe deasupra, după cîte am reușit să deduc din propriile-i mărturisiri, din ceea ce mi-a povestit chiar dumnealui, cu franchețe aceea căutăta și falsă, alcătuită anume pentru a se drapa în ea, ca într-o togă. Domnul Lepăduș era seful unei catedre, la un institut — de mașini-unelte, mi se pare — dar nu-și scria și nu-și alcătuita singur cursurile. N-avea cînd, era prea ocupat. I le scriu și le alcătuiu alții, colaboratorii, asistenții, lui revenindu-i rolul esențial, de a ține aceste cursuri în fața unei studenții pe care probabil că o cucerea și o înținea cu tupeul său, cu dicția sa rară, perfectă. La uzina la care lucra — era șef de secție sau director tehnic, n-am reținut exact acest amănunt neesențial — tot cam așa de curgeau lucrurile, domnului Lepăduș revenindu-i sarcina grea și obișnuită de a da idei, de a dirigi, de a salva pe unii și pe alții, care habar n-aveau de meserie, de tehnică și de știință.

— Dar cum rămîne cu socialismul? I-am întrebat eu, dacă am văzut că deviază și-mi vine cu alte povești. Își schimbă sau nu-și schimbă substanța și sensul? — Stătură și se schimbă a polițiștilor domnului Lepăduș, oferindu-mi spoliți o țigară. El capătă caracteristici noi; în fiecare țară-n parte, se nuanțează și se îmbogățește!... — Cum adică? — Așa cum v-am spus: dezvoltîndu-se, el devine din ce în ce mai național, se divizează într-o serie întreagă de socialisme, — termenul nu-i cel mai potrivit, dar n-am altul — deseșiute între ele!...

— Da? — Da! — Interesant! Foarte interesant! — Dar cum rămîne cu socialismul? I-am întrebat eu, dacă am văzut că deviază și-mi vine cu alte povești. Își schimbă sau nu-și schimbă substanța și sensul? — Stătură și se schimbă a polițiștilor domnului Lepăduș, oferindu-mi spoliți o țigară. El capătă caracteristici noi; în fiecare țară-n parte, se nuanțează și se îmbogățește!... — Cum adică? — Așa cum v-am spus: dezvoltîndu-se, el devine din ce în ce mai național, se divizează într-o serie întreagă de socialisme, — termenul nu-i cel mai potrivit, dar n-am altul — deseșiute între ele!...

— Da? — Da! — Interesant! Foarte interesant! — Dar cum rămîne cu socialismul? I-am întrebat eu, dacă am văzut că deviază și-mi vine cu alte povești. Își schimbă sau nu-și schimbă substanța și sensul? — Stătură și se schimbă a polițiștilor domnului Lepăduș, oferindu-mi spoliți o țigară. El capătă caracteristici noi; în fiecare țară-n parte, se nuanțează și se îmbogățește!... — Cum adică? — Așa cum v-am spus: dezvoltîndu-se, el devine din ce în ce mai național, se divizează într-o serie întreagă de socialisme, — termenul nu-i cel mai potrivit, dar n-am altul — deseșiute între ele!...

Gravuri de ION STENDL

— Nu știu dacă e interesant sau nu, dar adevărul acesta e: dezvoltarea și consolidarea socialismului!... — I-am spus, n-am mai putut răbda, că dezvoltarea socialismului a avut, în toate perioadele, tălmăcirii și răstălmăcirii săi, făcîndu-se deghizată, și paraziții săi, oameni care au profitat de pe urma acestei dezvoltări, gozuri și gunoaie sociale, care au intrat la putere, fiindcă dezvoltarea aceasta are niște legi ale sale care se împlinesc, mai devreme sau mai tîrziu. Și dumnealui, domnul Lepăduș, s-a supărat și-o tăcut un timp, zîmbind subțire, netezindu-și părul la timp, fîmînd și privind peisajul care fugea prin fața ferestrelor, topindu-se în viteză, în niște tușe mari, verzi și negre, alunecoase.

— Paraziții au existat întotdeauna! I-mi-a spus domnul Lepăduș pe urmă, reluînd discuția dintr-un punct neașteptat. Și vor exista întotdeauna!... Dar asta e altă problemă, secundară!... Eu am vorbit de lucruri esențiale!... — Da, ați vorbit la început, pe urmă ați rîvnit un anumit fel de a aborda problemele!...

— Domnul Lepăduș, inginer fără diplomă, (i-o dăduse burghezia sau mai tîrziu și profesor fără cursuri) și-a lăsat și antifascist cîndva, în liniere, după cîte spunea tot dumnealui, era pariazanul adevărilor incontestabile. Vroia discuții deschise, serioase și competente. De fapt, dumnealui ura lumea noastră, era

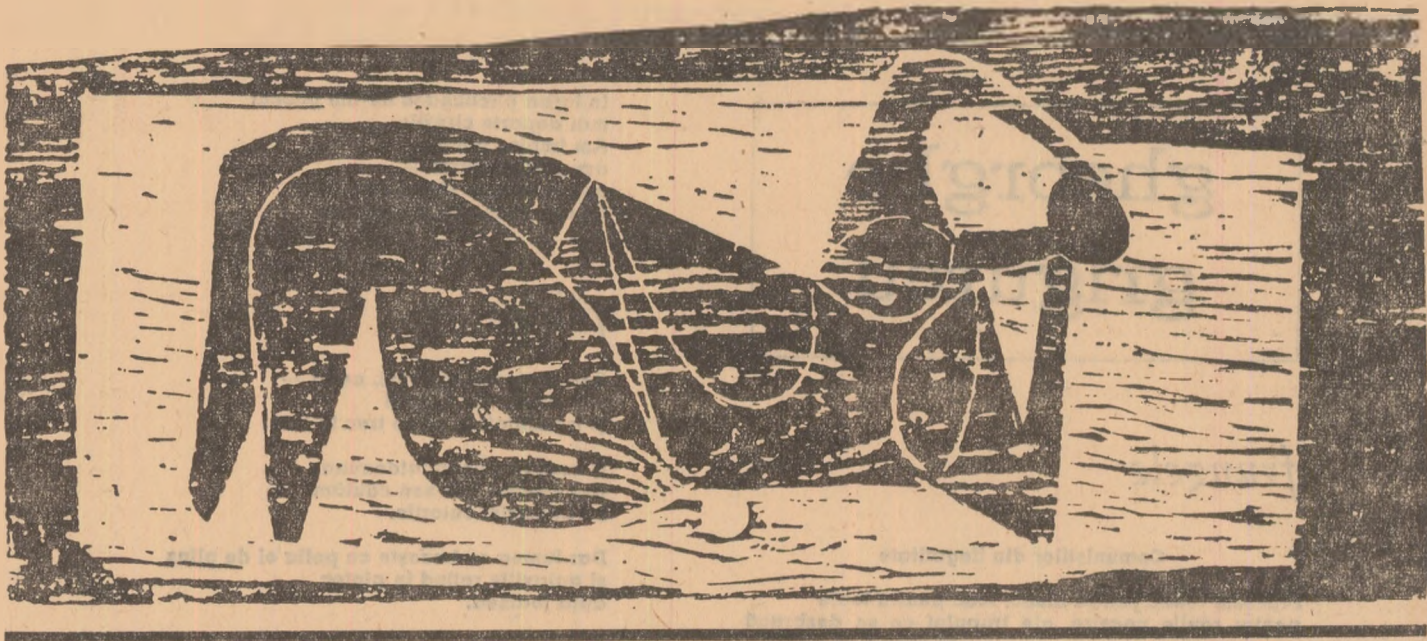
prins cu drăpăia peste umăr, pînă-tea, oferindu-i totodată urechea, să-i vorbească. Cu ochii, însă — cu ochii aceia curajoși și frumoși, albaștri — era după femei. Cînta o prădă pe eron. Dar peronul era pustiu la ora aceea.

DIN SCRISORILE TOVARĂȘULUI I. J.

1) Ulterior am aflat că domnul Lepăduș era să moară de sîmbătă, cînd fusese la închisoare. Așa mi-a spus un om, într-o seară. Zicea că Lepăduș era muștrul colectivității și că celalaltă detinuți l-au pîndit cu scoaba, de pe schele, să l-o lase în cap, să-l omoreze, ceea ce n-au reușit să facă, intruînd „domn” Lepăduș era vigilent!... — se păzea și se ferea ca nimeni altul.

2) În legătură cu cariera lui de profesor, am aflat nu demult că și-o realizase destul de ciudat: infiltrîndu-se în viața unui savant, a lui D. N., pe care îl știa, devenind omul cel mai apropiat al marelui bărbat, prezentîndu-se, în afară și față de alții, ca un prieten al savantului, ca un apărător, ca un continuator. În interior, însă, lucrurile stăteau altfel. Lepăduș îl teroriza pe omul care îl îngăduise în preajmă, îl provoca la discuții de tot felul, amintindu-i apoi de aceste discuții cînd vroia profesorul să se scuture de el, terorizîndu-l de fapt, spunîndu-i că orînduirea aceasta e necrutătoare cu cei ce n-o iubesc. Iar mai apoi, la moartea profesorului, a tinut o cuvîntare zguduitoare, a plîns — așa mi s-a spus — și s-a comportat ca un om de omenie.

Au mers prin pădure toată noaptea. El luase bicicletele de acasă și Zoica

din versurile unui medic de țară

ășteptare, seara

Ăștept de la cîmp ultiții înțirzați porumbi
Să-mi coboare pe umeri; parcă îl simt
Mărunt ciugulindu-mi micile noduri
Ale împletiturii pulvărului.

Pină și seara șoavă a toamnă,ășteptare
Mi-o plînd de amîntri
Asemeni pieții San Marco;

Depărtați, orașul coboară-n pămînt
Ușor apăsător de razele lunii,
Și-n locul rămas se aud voci puternice
Voci de surzi, înțirzați de
Cu melodii, parcă cineva cu neînște căută
Pe o scală de radio, un post ce nu mai emite.

Nu cad fructele încă, nu pleură, vîntul
Este undeva deasupra apelor mari
Dar își va trimite armura pe aripile porumbelor mel
Cum durerea-și trimite mai repede
Necîntîlă și bună, culoarea speranței.

căldură

Lumină. Multă lumină. Cerul spart
De adormite, mergînd spre Dunăre
Florile-soarelui mai les din rînd
Și se trezesc pe drum.

Asemeni unui cîine de rasă ce se-ntoarce
De unde-a fost furat, întîndu-și lanțul
Către stăpîn,
Într-un sat venind de la pădure.

uneori, un dor de cetate...

Rămăse în urma zilelor mele;
Uneori mă ajunge dorul Cetății
Cu umbra alungită în vîlle largi,
Cu pînțirul la porți mărunți!

aceleași corigente

Lui Netu

Totul a început în cimitir și el, care nu mai iubise niciodată, a crezut că din cauza asta dragostea lui pentru Zoica era o nuanță misterioasă, din cînd în cînd plină de durere și fantastic. Acum însă știe că cimitirul nu avea nici un amestec în spaima lui de atunci și chiar dacă ar fi avut, nu-l mai interesează. Se ducea acolo pentru pustietatea locului. Ideea era stranie și tocmai de aceea colegii lui, îmbibați de ris și benzi de magnetofon, nu l-au descoperit multă vreme. Schița copaci, gînduri subțiri, nervoase, care-l curentau, îl nelinișteau, dar la vîrsta aceea putea face orice, pentru că totul l-ar fi neliniștit. Deodată a apărut Zoica. Zile întregi s-a ogîndit în fîntînilor cimitirului și-n privirile lui. Indoliată, arsă de soare, din lemn parcă făcută, aștepta. N-a cîmpit nici cînd Petrică i s-a așezat în față, ostentativ. A rămas mai departe cu chipul oprit, rezemîndu-și propriul trup de un zid interior, zid pe care Petrică a crezut că o să-l dărîme. A vrut și n-a putut.

I-a arătat schița unui copac și abia atunci ea l-a privit cu ochii negri, înfricoșaji și Petrică a trebuit să deseneze în grabă păduri întregi, precipitate, pe care ea le atîngea apoi cu degetele, și acesta era un fel al lor de a fi împreună, de a se înlocui. Cimitirul vîlu între ei de loc sinistru, un cimitir catifelat și luminat de păpădi.

Se apropia uneori de ea copleșit de o seriozitate absurdă, gravă, convins că îi va îndepărta suvițele aurite și o va sîrta. Privirile ei vibrau din adîncimi negre, dureroase o durere care veghea concretizată, inopurtună și pe care el o respingea și-o accepta în același timp, mistuit de propriile-i arderi. O iubea pînă la lacrimi, crezînd atunci că va fi astfel toată viața și în felul lui avea dreptate.

Nu-și mai amîntește prea bine cum au fost descoperiți pînă la urmă, acolo în cimitir, de colegii lui. Băieții aceia cu picioare lungi și drepte, prea superficiali pentru a se intrista sau a se îndrăgosti, înzeștraji cu imaginație ocazională, ca să imite tot ce părea a fi extraordinar și care nici mai tîrziu, după ce s-au maturizat, n-au devenit altceva decît extraordinare imitații de atitudini, sentimente, oameni. Și cu toate acestea, el, mult mai firești decît el, mai în drepturi. L-au descoperit nevroșimil de aproape lîngă necunoscuta cu ochii negri sau mai bine zis chiar în ochii ei și un plan hălu de distrugeri, foșni în mințile lor incendiate. Ii pîn-deau. Și cei doi sînt atît de neplăcut surprinși, uluiți de prezența lor furisată, încît fug, dispar cu totul pe neașteptate — să scape de compromisiurile umilitoare pe care le-ar fi suportat dacă nu ar fi fugit și nu pentru că se iubeau, ci pentru felul cum își expuneau dragostea ca pe ceva de neimagineat, încît nu se putea imita; inadmisibil, desigur.

Au fugit la bunici. Mai mult din dorința de a se împotrivi unor împrejurări pe care le considerau nefirești, limitate și din cauza izbucnirii de energie care se cere de urgență cheltuită, distrusă.

Au mers prin pădure toată noaptea. El luase bicicletele de acasă și Zoica

pedala în urma lui legată de el cu o sfoară, deformată de întineric și de spaimă, supusă inerției și senzațiilor nelămurite, electrice. Și el, presimțindu-i dispariția inexplicabilă tot timpul în care a iubit-o, nu numai atunci.

— Tu și-ai închipuit vreodată că ai să mergi cu mine prin pădure și-o să fie noaptea? — Nici eu. — Intotdeauna va fi altfel de cum îmi închipui? — Da, așa cred. — Atunci o să ne despărțim? — N-avem cum. — Chiar. — Și din nou vocea ei: — Mi-e frică. — Ti-a fost frică întotdeauna. — Ba nu. Înainte să te iubesc n-aveam nimic de pierdut. — Ai vrea să fii ca mai înainte? — Nu. Aș vrea să zbor. Să am aripi albastre și să ziu zina norilor. Tac. Aud șoapte. Ascunde-mă.

Bunicii lui n-au văzut-o niciodată pentru că el se mutasera într-o casă nouă și el insistase să rămînă singur în casa aceea din birne bătrîne, ascunsă într-o lîniște susurată de gize roșii și galbene. O casă și o lîniște cum și-ar fi dorit orice băiat care iubea și chiar orice om în toată firea indiferent dacă iubește sau nu.

Alergau printre căpîte ameteții de atîta cer; greeri zăpăciți le săreau în sandale și apoi sub tălpi și mureau acolo sau numai lesinau; giria cloceata sub soarele alb; finul le zîmbia în nări și toate acestea se confundau cu suvițele ei aurite, cu linia buzelor frîntă, cu brațele lui care s-au ridicat și au zgriyat aerul dintr-o dată, ca să rupă toate liniile ce nu l-ar fi lăsat să se apropie de ea, s-o învingă și apoi s-o apere; și toată avalanșa de senzații fluide, incandescente care ar trebui să existe în fiecare suflet și să se declanșeze într-o singură viață.

S-a trezit și a privit-o grăbit. Dormea cu gene împrăștiute pe obraz, la picioarele lui și tot la picioarele lui apunea soarele vîșnișu și învins.

Săreau gardul grădinii și cădeau în poiana cu narcise aburită de parfumul lor otrăvitor insinuant. O străbăteau în goana mare chiudînd ca pînii și din virful dealului se rostogoleau pînă în marginea unei prăpăstii imaginare. Zoica se îneca cu penenii furați și cu strugurii pe care pînă la urmă îi ulti prin cine știe ce vîgăuni. La amiază soarele dogorea atît de năduitor încît săreau în giria îmbrăcați și convinsi că înoată, se temeau că s-ar putea îneca. Se întorceau seara zgriyati și rămîneau lîngă foc, retrăgîndu-se în ei ca niște petale. Stele sticloase picurau cine știe pe unde, cînd deodată Zoica izbucnea în plîns și el ar fi făcut orice ca să-i pătrundă acolo în suflet și în lacrimi.

Se întorcea de la bunici de unde aducea ce de obicei lapte și pline de casă grozavă și chiar un boboc de rață pentru Zoica, pufoș și prost. Cînd a trecut punea i s-a părut că ceva nu-i în regulă. Și nu era. În curte se aflau ei, băieții secolului, tîntuși și afundați în pantalonii lor fișii; îi priveau cu ae-

rul cel mai indiscret și modern din lume, îl așteptau și nu făceau altceva nimic și el trebuia să-l dea afară. Ușa casei era deschisă, oarbă și casa era goală, prăbușită.

— Plecați, le-a spus într-un tîrziu, cu pupilele micșorate, după ce a călît-o în toată lumea din jur și s-a lîors tot singur și fără nici o idee despre unde ar putea fi.

El ar fi trebuit să plece de la început, pentru că ceea ce au avut de gînd să facă, făcuseră din primul moment, cine știe în ce chip și acum rămăseseră pentru ca el să le audă muzica drăcoască continuînd deci să-i descompună nu numai rîsuflarea ei rămasă prin colțuri, ci și aerul, totul. Se gîndea la toate acestea, cu fața aruncată în cenușă, desigurată, ca să nu-i vadă cum fumau atît de convînsi că și acest fum le folosește ca și celelalte pe care nu le-au inventat încă. Este adevărat că aceste asasinante micuțe, le provocau print-o simplă asociație de idei sau coincidență și atît de dezintereșate, încît faptul că nu cîștigau nimic nu părea un efect spontan așa cum era, ci unul obținut de ei.

Oricum, vacanța se sfîrșise, toamna se topea în salcimi și Petrică s-a întors la corigenta de latină atît de inert, încît părea a fi strălucit.

N-a putut face pentru ea ce-ar fi vrut să facă, nici cînd a întîlnit-o după zecede ani, într-o sală de nașteri, cu o sarcină retroversă, chinuitoare. A încercat totul pentru a-l ușura durerile și n-a reușit decît ce-ar fi reușit oricine, orice moașă ramolită. Cînd fătu a tras primul chiot în mînușile lui, abia atunci a realizat starea definitivă a lucrurilor, în care el nu mai putea zăbovi pentru că acum ea avea copilul ei și bărbatul ei, care-i va pune cea mai idioată și frecventă întrebare, „e băiat?” și cu toate acestea un om cum se cade.

Să culcată pe pîrul ei orbitor prins în acea pentru todeauna.

Nu-mi amintesc de nimic din ce-mi spunea, l-a răspuns cînd a întreat-o de dragostea lor și de fuga ei. Dar întotdeauna am dorit să merg print-o pădure ca aceea descre pe care mi vorbii și să mă iubescă cineva așa, fără să știe nimic despre mine, numai pentru că exist. Aș vrea să vizitez casa din birne, să mă ascund în cuptor, să mă uit în cubul berzelor de pe acoperiș, dar nu este posibil. Intotdeauna s-a întimplat altfel de cum mi-am închipuit. Dumneavoastră, nu?

— Ba da. Totuși de ce-o fi fugit ea atunci, nu știți? — Avea o corigență la latină. Apoi și vacanța se sfîrșise. — Cel puțin a luat corigența? — Evident. — Probabil ar fi pierdut-o dacă ar fi rămas. — Vă înșelați, la vîrsta aceea nu se putea pierde nimic. — Uitasem. Și cu toate acestea materia s-a dovedit a fi extrem de inutilă. — Credeți că o va parcurge și fiul meu? — Sint convins.

ALEXANDRA TÎRZIU

file disparate

coșbuc în călătorie

— scrisori inedite —

Bled. 11 august. Bledul este așezat într-un ceacun (dacă M.R.P. m-ar auzi, ar rămâne definitiv dezolat), îngrădit de Munții Alpi. Un lac încremenit, efeminizat, (aproape niciodată nu l-am surprins în vreo postură mai energică, cu răscoliri de ape, cu valuri care să fi fost valuri), o insulă mică, cochetă, cu o biserică medievală — vezi nota din subsol!). — o stincă uriașă suspendată chiar deasupra lacului, deasupra căreia se profilează castelul. (Noaptea, proiectoare ascunse îmbracă stinca într-un verde fosforescent, irizări stranii dilată și clatină contururile cetății ca într-un peisaj reflectat de oglinda — de ce nu tremurătoare — a apei). Alpii, la lumina zilei, șochează prin culoarea lor aproape impudic de albă, imense dire de lapte (M.R.P. ar scria o altă grimasă, explicându-mi condensarea: straturi izense de praf stelar), în fine prjilote zone de cretă care, în primele clipe, își dau impresia mult cîntătoare zăpezi vesnice etalate aici, în plină vară, din simple necesități de decor. Panorama locurilor îmi apare ca fiind prea poetică, prea „lustruită”, prea dichisită. Nici un colț, nici o pată de culoare care să nu aibă o strictă justificare estetică. Totul este perfect armonizat. Culori moi, delicate, de acare-lă (observația lui M.R.P. pe care mi-o însușesc: peisajul Bledului este un calc după o stampă japoneză). Ploaia fină cernută cam în fiecare dimineață — cu rare pauze care dezvăluie goturi celeste de o luminozitate prea candidă — acoperă locurile cu o pinză străvezie care înmoaie și mai mult contururile, le îndulcește excesiv. „Mi-e dor aici de dinamica munților noștri, de natura temperamentală, plină de viață, cu câte o stincă suspendată în gol grotesc, cu vâgăni suprate unde nu te aștepti, cu ascuțiri care-ți zgîrie retina ochiului, într-un cuvânt natura naturală, în toată splendoarea sălbaticiei ei spontaneității — și nu superutilizată, ca și cum la momentul nașterii geologice ar fi asistat un pictor-scenograf al societății de turism.

13 august — Același loc. Petrecem seara într-un restaurant care n-are nici o deschidere către mult lăudatele frumuseți ale Bledului. Dacă n-ai fi mincărurile cu specificul lor (bunăoară: mici bucuți de carne răsucite care evocă pe de parte mittitei noastre), dacă orchestra n-ar cînta melodii tiroleze — vezi regiunea limitrofă — sau ospă-

tărițele n-ar avea glezna legată cu fișii de pinză, ne-am crede undeva în vreo crîșmă din vreun cartier al Bucureștiului. Se discută zgomotos, se spun amintiri și anecdote, replicile se involburează cînd ating subiecte de ordin literar și-și pierd vehemența, devin pașnic-idilice, cînd trec pe terenuri neutre — întocmai ca la Slatioara, Bumbesti sau Cireșica.

„Înainte de culcare, mă plimb pe malul lacului. Este o tăcere pietrificată. (Fîr-ar să fie, lac și fără broște!). Luminele care îmbrățișează castelul de pe stîncă fac și mai negre, înproșcă cu o smolă împrejuriile. Nu se simte nici o adiere în aer dar, din cînd în cînd, ești învăluit de miresme de fin coșt proaspăt, nesfîrșit încă de soare, cu mirosuri crude.

Este adevărat: s-ar părea că Bledul are calități terapeutice, cînd te mai obișnuiești cu el, simți cum te pătrunde liniștea, temperată cu o bună măsură de căldură — ca să păstrezi terminologia respectivă — ca un tranchilizant forte.

interludii

Incep să înțeleg de ce Nicolae Titulescu între două mari bătălii politice, găsea aici un refugiu al liniștii, de ce pe aceste locuri înțocmea el cunoscutele inițiative ale păcii și destinderii în relațiile externe. Romanul lui Al. Duliu-Zamfirescu: „Domnul Daltaban de Seraschier”, cu o măturisită valoare documentară, ne informează că ori de câte ori „Bașbulibașa” se supăra pe guvern pentru vreo acțiune pe plan internațional negândită, luată fără știrea lui „Amenința cu retragerea în localitatea lui favorită din Alpi, jurînd că are nevoie de aer și altitudine”.

Belgrad. 18 august. De pe terasa unei vestite cofetării din centrul orașului admirăm apusul soarelui.

Curios. După uriașele cantități de liniște inhalată la Bled, vacarmul metropolei are un efect paradoxal odihnitor. Hoinărim pe străzi, privim vitrinele (panouri mari fotografice anunță noi cuceriri ale spațiului cosmic), admirăm deflarea tipurilor de sirboace tinere (la congresul Penclubului de la Bled, cum observă, într-o notă răutăcioasă, Figaro Littéraire, reprezentantele secului frumos nu atingeau vîrsta de sub 60 de ani ca nu cumva puritatea preocupărilor artistice să fie turburate de ceva). La un colț, descoperim un restaurant-epres „Zagreb” în care se vîndă „boza”, o excelentă bragă (de-acum) pină la plecare, locul acesta va fi decretat cartierul nostru general.

A doua zi, cutreierăm în mare grabă librăriile și anticariatele cumpărînd, cu ultimii bani, cărți. Nimeresc într-o bibliotecă — vitrina cu cele mai recente apariții editoriale franceze mă înduse în eroare, făcîndu-mă să cred că e o librărie. Cum dispun de puțin timp liber și n-am altceva mai bun de făcut (am consumat la insistențele lui M.R.P. aproape 2 kg. de „boza”) cercetez o colecție de ziare franceze vechi, pentru a verifica o fișă legată (evident, vechea mea obsesie!) de un moment din biografia lui Panait Istrati. Probabil însă că veștile anunțate despre noile izbîni ale astronauticii, mă sensibilizează în vreun fel, pentru că, uitînd scopul propus, am parcurs cu un interes avid, numere de ziare care descriau primul zbor peste Atlantic (1927 — 6000 km în 33 de ore și 10 minute. Ce pasionant ar fi dac-am putea și noi să primim vitezele record de astăzi cu ochii celor din anul 2001!) Titluri care se vor ultrasonifica: „Un raid transatlantic. Nungesser și Coli deasupra Atlanticului”. Părerea unanimă a tehnicienilor: raidul Franța-Staate Unite sau Statele Unite-Franța „este încă incompatibil cu starea actuală a științei aeronautice”. Nungesser ar avea 60 de șanse la o sută de a nu putea decola (cantitatea de 5 tone carburant considerîndu-se a fi „colosală”). Aparatul nu are la bord T.F.F. etc. În pofida acestor precizări, cum relatea un ziar: „pasărea Franței poartă deasupra Oceanului cocardă tricoloră”. Întreaga seară și noaptea, bulevardele sînt scena unor exaltate manifestații publice. Scriitorul P. Vaillant-Couturier declară emoționat și cu precizările de rigoare: „Și această victorie colectivă este un nou pas către unitatea

omenirii. Fără îndoială societatea capitalistă este aceea care a finanțat raidul, cîntînd pe beneficiile unei publicități monstruoase pentru comenzi vitioare, comenzi civile — și, evident — comenzi de război. Dar contradicțiile interne ale capitalismului îi joacă aici o festă în plus. Căci tot ceea ce e aproprie poamei „constituite o victorie revoluționară”.

Ziarele franceze se întrec în a descrie cu lux de amănunte aterizarea lui Nungesser (chiar în fața statuii Libertății), primirea făcută de oficialități, interviul dat de pilot (e fericit că a izbutit, se apră de roii de întrebări, scuizîndu-se că e foarte obosit ș.a.m.d.)

Dar adevărul cu totul senzațional: toate acestea nu erau decît născociri gazetărești, în realitate avionul lui Nungesser nu ajunge la destinație, se pare că a căzut în ocean. (Numerele consultate nu m-au lămurit). Cel care reușește să atingă noul record este americanul Ch. Lindbergh: la 21 mai al aceluiași an, aterizează la Bourget (Franța). Presa dezvăluie în continuare fapte uluitoare: biroul meteorologic american se pare că a transmis date false lui Nungesser. În jurul lui Lindbergh și al aparatului său fusese pusă în circulație zvonuri menite să inducă în eroare concurenții francezi (că avionul „r” nu fusese făcut dintr-un „zinc” fără nici o valoare, că pilotul este un amator disprețuit de toți specialiștii etc.). Aceasta nu împiedică însă masele să fie cuprinse de o adevărată furie a entuziasmului, poliția din Bourget este obligată să se dedea la acte de brutalitate, mulți fiind cei care voiau să zmulgă câte o fișie din avion ca amintire.

Tot P. Vaillant-Couturier: „Milioane și milioane de oameni, pe cele două maluri ale oceanului, se simt astăzi mai aproape unii de alții, mai înfrății...”

AL. OPREA

1) Împăratul german Henric II a acordat Bledul ca feudă episcopului de Brixen în anul 1004 și a rămas sub jurisdicția episcopului aproape 800 de ani. În 1858, episcopul de Brixen închină Bled Castle cu împrejurimile sale lui Victor Ruard, proprietarul pe atunci al oțelărilor Jesenice. Între anii 1951 și 1961 castelul a fost restaurat. Se află aici un muzeu al săpăturilor adiacente, de arme și obiecte medievale, un restaurant, un bar și un club de noapte (night-club). Insula adăposteste un muzeu de artă bisericăscă.

George Coșbuc a fost un iubitor al drumetelor în țară și peste hotare. Unele dintre călătoriile sale au un caracter documentar (așa sînt cele făcute în Italia, pentru a cunoaște (ara dulcelui florentin și a-și perfecționa cunoașterea limbii italiene și traducerea Divinei Comedii); altele sînt pornite de dragul plăcerii adevărate rale prin țară; și altele au caracter utilitar — marile pot trebuind să-și caute sănătatea.

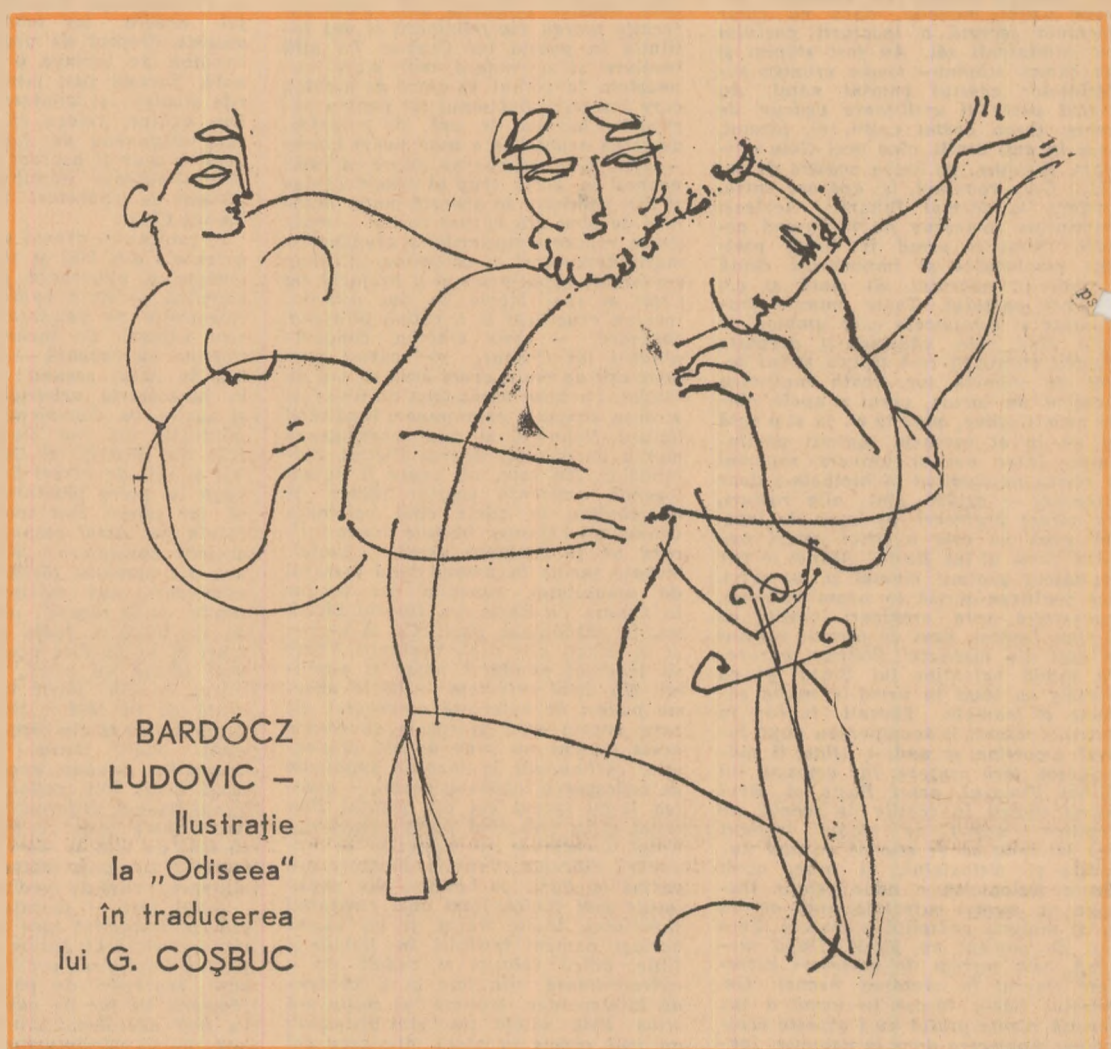
Din corespondența sa desprindem următoarele scrisori adresate din Cehoslovacia (stat care, în 1913, de cînd datează epistolele, era subjugat de Imperiul habsburgic), trimise din Karlovyvary (atunci Karlsbad) soției sale Elena, conținînd interesante elemente inedite din viața și mentalitatea marelui poet:

D-Sale Doamnei Elena Coșbuc

Cimpulung Rumănești

La d-na Maria Vurfel, profesoară la școala profesională.

Carlsbad Sîmbătă 2 Aug. Seara de ieri a fost cea dintîi și cea din urmă, cum se vede, frumoasă aici. Peste noapte a fost o ploaie ne bună, care continuă și azi. E atât de urtă vremea, că aproape nu vezi om pe străzi, și e iarăși frig. E ca în zilele de noiembrie. Pleacă lumea, și toți au în gură vorbele: Es ist nicht zum aushalten.

ten! Plec și eu mâine, Duminică, la Viena. Aș mai fi stat, dar mi-e cu neputință, mi-e frică să nu m-apusc vr-o nevrăgile. Dealțul vreau să fiu în Viena mine seara, căci-dacă nu va ploaia în Viena — are să fie mare paradă și iluminată, fiindcă Luni e ziua lui Franz. N-am văzut niciodată în Beciu serbătorea nemților la 18 August.

Ieri nu vă știam adresa; azi am găsit scrisoarea ce mi-ai trimis-o.

Stau în casă și cetesc și mă uit cu disperare pe stradă, cum plouă și cum trece ici colo cite un om sub voioasa sa umbrelă. Și cu toate acestea nemtoarele cele cu farfuri la capul podului Ștadtpark sînt la post lor, cu marea lor de porcelan, și nici dracul nu trece pe lângă ele, iar la citiva pași, în ploaie, alte nemtoare încarcă sticlele de apă de Carlsbad în camioane și țave-țanc! le sună regulata mișcare a mâinilor cînd isbec sticlele numărîndu-le. Peste drum de Post-Hotel e Hartenzeile, casele sînt înalte, pe loc ridicat, așa că au în față un șirag de ferestre deschise și în toate câte un domn, căte-o doamnă, căte doi, se uită și ei ca reintr-o pe stradă — cum plouă! În loc să fiu prin pădure, pe cele poteci frumoase.

Banii de la Mihalache nu știu de ce nu mi-au sosit, și sînt trimiși de miercuri. Dacă nu-mi sosesse pînă deseară, mai că îmi vine să-i las să vie să mi-l trimită în Viena, căci așa vreau să fiu mare seară în Viena, și mi-e groază de ziua de mîine dacă va fi tot ca astăzi.

Vezi că scrisoarea asta (ți-o scriu numai fiindcă n-am ce face de urât. Așa poază de vreme și să plătești starea pe loc așa de scump! Să-l dai cliorilor de Carlsbad!

D. Sale Doamnei ELENA COȘBUC

Cimpulung Const. Brăncoveanu 38

Vineri 15 Aug. Carlsbad

E o ticăloșie de vreme aici, că-ți vine să ai apuci câmpii. Plouă și e frig. Eu stau tot în Leseszimmer și la cafenea cu d-nul V. care n-are nimic de lucru. Românii nu sînt aproape deloc.

Nimic nou. Eu m-am înnoit cu 2 părechi de ochelari, Zwickeri, și ochelari de sub după ceafă. Ochiul însăngerătat dimineața îi aveam din cauza oboselii ochilor, la cetire seara.

M-am așezat costei ochelari 22 de coroane, că-s, rogu-te, de aur. Zwickerii îi port pe nas, pe drum și nu prea știu să-i port.

Nu ti-am scris de hainele cele din Brasov. Stofa e frumoasă, neagră, cu nuanța albastră închisă; haina e croită cam prea modernă, deschisă cam larg, dar e bună. Pantaloniți tot așa. Dar vesta e rea. E prea scurtă. Voiu proba în Viena la reînțoarcere să o schimb cu una colorată. Nu le-am purtat deloc, căci n-aveam cînd, din cauza trigului și a ploii.

Eu voiu mai sta pînă luni aici, deci încă trei zile. Mă voiu duce la Anghelina. Să-mi scrieți acolo.

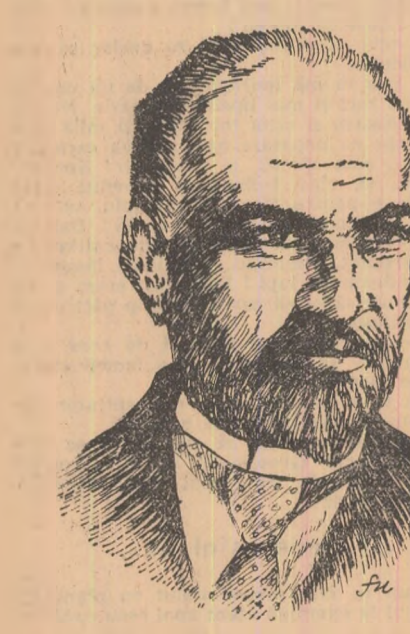
Din cauza vremii asteia n-am avut nici plăcerea și la cafenea cu d-nul V. care n-are nimic de lucru. Românii nu sînt aproape deloc.

și nu i-am lăsat nimic în farfurie elefantului, decât grășimea și soricel. Dar nu prea știu ce să mănînc, căci sînt tot aceeași și aceeași fripturi. Se pregătesc nemții de ziua împăratului (deși e luni), dar astăseară au împodobit toate colonadele cu brazii. De seară azi s-a mai potolit trigul și e senin; înția seară senină pe care o văd. Îți scriu cu ochelari cei noi, pe nas; văd și ei foarte bine la lampa electrică de deasupra capului. Odaia nu mi-e așa de bună ca într-alte rînduri, e în etajul III sau al patrulea rînd. E spre soare și elegantă, dar nu mi-e prietenoasă. E mai ieftină cu 5 coroane pe săptămîna decît cea de anul trecut (40 cor.) și pînă la ea sînt 110 scări. Fără să mă urc tot cu ascensorul, dar le scobor cu piciorțele.

Am fost într-o seară la Hamca unde cîntă băatul dnei Pavel. Trage bine din vioară. Cu fata mă înfinesc mai des pe la Mühllbrun pe la 9 ore dim., căci eu mă duc tîrziu la adăpătore, iar ea vine după 9 ore, căci nu stă în Carlsbad, ci în Drahowitz, la marginea orașului și cei ce nu stau în Carlsbad n-au voie să bea apă (și ea e porcină, dar cine o poate controla?) din isvoare decît numai după 9. Am luat-o odată la cafenea la Pupp și am cîntist-o cu cafea.

Luni seara voiu fi în Viena. Cred că voiu putea să-mi iau de-acolo un pardeșiu englezesc. Scrieți-mi la Anghelina. Mă duc pe la ea și pentru canonicul Domide, să-mi împrăvesc cu traducerea studiului acela italianesc. Corecturile le-am primit, dar n-am avut potă să le corectez.

funcțiunea comunitară a poeziei lui coșbuc

Mi-am dat seama, pe viu, despre funcțiunea comunitară a poeziei, cînd am asistat, în Franța fiind, la serbările pe care felibrii le organizează la Maillane, Arles sau Nîmes în cinstea lui Frédéric Mistral, geniul liric nedescutut al Provansei și continuatorului — în timpurile moderne — al tradițiilor mediteraneene ale cugelului întru limpezime și ale unei sensibilități poezice încarcate de sevele pămîntului natal și de ferovurile transfiguratoare ale harului creator. Cu prilejul pomenitorilor serbări, care se tineau în fiecare an, Mistral era omagiat sub trei ipostaze, în primul rînd, ca poet provençal și cultivator neabătut al graiului cu același nume, în al doilea rînd, ca expresie sintetică a spiritualității latine, și în al treilea rînd, ca exemplar de înaltă umanitate, militînd pentru libertatea popoarelor și ale virtuților cetățenești. Deși a scris în limba provençală, promovînd idealuri, credințe și datini regionale, prin strălucirea solară a geniului, poezia lui Mistral, mai ales copodopara „Mireille”, se înscrie pe plan de universalitate. Cu toată multiplicitatea de aspecte, opera mistraliană este esențialmente unitară prin rădăcina antologică a inspirației sale, prin suflul ei popular, prin aura de mit și legendă, pe o cărei sare își proiectează personajele. Izvorînd din pri-

sosul de viață spirituală a poporului și redată poporului, iată taina mult grăitoare-i comuniunii dintre poezia lui Mistral și țărani de pe insoritele coline ale „Midi”-ului francez. Participarea înfrăcărată a țărânilor provențale la serbările mistraliene se întemeiază pe afinitățile comunitare dintre poet și popor. Și-nimic, nici chiar Frédéric Mistral, n-a exprimat atîi limpede și atîi pregnant ca marale nostru George Coșbuc acest schimb de esențe dintre poet și poporul său:

„Sînt suflul în suflul neamului meu
Și-i cînt bucuria și-amarul
În ranele sale durulul sînt eu
Și-oltrava de-odată cu tine o beu
Cînd soarta-ți întinde paharul.

Sînt inimă-n inima neamului meu
Și-i cînt și iubirea și ura —
Tu, focol, dar vîntul ce-aprinde sînt eu;
Voiața ni-e una, că-i una mereu
În toate-ale noastre măsura”.

Acolo și atunci, sub cupola de foc a sudului francez, vîdzînd mulțimile schimbate la față și înfățișate sub acțiunea binefăcătoare a cîntecului mistralian, mi s-a impus, cu evidență și deosebit relief existențial, funcțiunea comunitară a poeziei. Și pentru exemplificare mi s-a îmbiat din prima clipă George Coșbuc.

A dovedi afinitățile comunitare (de limbă, de neam, de trecut, de peisaj, de geografie spirituală etc.) între poporul român și poetul Coșbuc, ni se oferă un trusim. A înfățișa însă modul de oglîndire și de regîsire a ethosului popular în creațiile poetului pe de-o parte și felul în care, pe de altă parte, poporul și recunoaște chipul — suflul este trusesc deopotrivă — în opera cîntărețului său, rămîne o temă îspîlitoare. Acest schimb de esențe, filtrate și de o parte și de cealaltă la cel mai înalt nivel de sensibilitate creatoare, constituie însăși mîduva de foc a afinităților comunitare care, la rîndul lor, mijlocește funcțiunea comunitară a poeziei. Dialectica acestui schimb, de la popor la poet și de la poet la popor, cuprinde două aspecte care se întregesc reciproc. Între cei doi termeni ai acestei ecuații concrete există un raport de reciprocitate organică. Cu cit este mai bogată și mai variată zestrea poporului, care trece — decantată — în cupela de cristal ale poetului pîrtăș, cu alit mai fecundă și mai polyvalentă este creația acestuia. Darul poporului către poet și restituirea de către acesta a celor primite — sub forma mirifică a poeziei — se întregesc cu spor de lumină. Procesul primește pecetea impli-

nirii definitive abia în cea de a treia etapă, cînd poporul se recunoaște, cu toate darurile sale și cu toate aspirațiile lui spre frumos, bine și adevăr, în actul demurgic al poetului. E tocmai cazul lui George Coșbuc.

Să urmărim ceva mai de aproape articulațiile problemei. Legașe imprescriptibile de viețuire a insului, în concepția poporului, este încadrarea în comunitate ca mod de viață, ca ideal, ca valori, ca sentimente și acțiune. Toate evenimentele din viața poporului, toate situațiile fundamentale și situațiile-limită prin care trece, de la nașterea pînă la moarte, sînt trăite în comun, împreună sau laolaltă. Numai actul morții, înteles ca fapt strict personal scapă de sub imperiul comunității. Caracterul profund comunitar al evenimentelor din viața poporului se extinde și asupra cosmopolului și a viețuitoarelor ce-l populează. De aici sentimentul de solidaritate cosmică — vezi „Miorita” din acest punct de vedere — în virtutea căruia omul participă la marile ritmuri ciclice ale lumii, îmblînzindu-i stihile, cucerindu-i frumusețile și descoperindu-i legitățile. Dar să nu ne depărțăm prea mult.

Este vorba, prin urmare, de o dublă solidaritate: de un sentiment de solidaritate umană și comunitară în cadrul comunității și de un sentiment de solidaritate cosmică, ce leagă omul de vasele evenimentelor din univers. Acest proces de participare dublă dă gîndurile și gravitate și înțelesului fundamentale din viața poporului, anume: nașterea, iubirea, nunta, revolta, moartea, sărbătorile recoltei, invocările ploii, bocețele, priveghiul, sezănorile etc. Acestea cu toate dimensiunile lor în adîncime și lărgime, au trecut în zestrea poetică a lui Coșbuc o dată cu laptele sînt de la sinul mamei. Că se numesc: Nunta Zamfirii, Moartea lui Fulger, la oglînda. Noi vrem pămînt. Cîntecul fusului, Trei Doamne și toți trei, Crăzina zinelor, Mama, Dragoste învrăbită, în opresore, Doina, Numai una, Vară, Veseleții primăverii, cîntecule lui Coșbuc, în cadență de baladă și ritm jucăuș de idilic, se rînduiesc pe aceeași linie de comunitară participare la ospîlul vieții sau la tragismul morții.

Recunoscător, poporul în momentele halărditoare din viața sa, fie de bucurie, fie de durere, face apel la versurile poetului. Așa se explică faptul că George Coșbuc este alit de cîntat, recitat și declamat.

Acesta restituie în întregum, prin care poporul oferă poetului său cununa supremei consacărîi, dovedește din plin funcțiunea comunitară a poeziei coșbuciene.

niri definitive abia în cea de a treia etapă, cînd poporul se recunoaște, cu toate darurile sale și cu toate aspirațiile lui spre frumos, bine și adevăr, în actul demurgic al poetului. E tocmai cazul lui George Coșbuc.

Să urmărim ceva mai de aproape articulațiile problemei. Legașe imprescriptibile de viețuire a insului, în concepția poporului, este încadrarea în comunitate ca mod de viață, ca ideal, ca valori, ca sentimente și acțiune. Toate evenimentele din viața poporului, toate situațiile fundamentale și situațiile-limită prin care trece, de la nașterea pînă la moarte, sînt trăite în comun, împreună sau laolaltă. Numai actul morții, înteles ca fapt strict personal scapă de sub imperiul comunității. Caracterul profund comunitar al evenimentelor din viața poporului se extinde și asupra cosmopolului și a viețuitoarelor ce-l populează. De aici sentimentul de solidaritate cosmică — vezi „Miorita” din acest punct de vedere — în virtutea căruia omul participă la marile ritmuri ciclice ale lumii, îmblînzindu-i stihile, cucerindu-i frumusețile și descoperindu-i legitățile. Dar să nu ne depărțăm prea mult.

Este vorba, prin urmare, de o dublă solidaritate: de un sentiment de solidaritate umană și comunitară în cadrul comunității și de un sentiment de solidaritate cosmică, ce leagă omul de vasele evenimentelor din univers. Acest proces de participare dublă dă gîndurile și gravitate și înțelesului fundamentale din viața poporului, anume: nașterea, iubirea, nunta, revolta, moartea, sărbătorile recoltei, invocările ploii, bocețele, priveghiul, sezănorile etc. Acestea cu toate dimensiunile lor în adîncime și lărgime, au trecut în zestrea poetică a lui Coșbuc o dată cu laptele sînt de la sinul mamei. Că se numesc: Nunta Zamfirii, Moartea lui Fulger, la oglînda. Noi vrem pămînt. Cîntecul fusului, Trei Doamne și toți trei, Crăzina zinelor, Mama, Dragoste învrăbită, în opresore, Doina, Numai una, Vară, Veseleții primăverii, cîntecule lui Coșbuc, în cadență de baladă și ritm jucăuș de idilic, se rînduiesc pe aceeași linie de comunitară participare la ospîlul vieții sau la tragismul morții.

Recunoscător, poporul în momentele halărditoare din viața sa, fie de bucurie, fie de durere, face apel la versurile poetului. Așa se explică faptul că George Coșbuc este alit de cîntat, recitat și declamat.

Acesta restituie în întregum, prin care poporul oferă poetului său cununa supremei consacărîi, dovedește din plin funcțiunea comunitară a poeziei coșbuciene.

GRIGORE POPA

Am făcut o baie și acum sînt jos în Wortesaal la baie de nămol. Și vă scriu.

Cu mîncarea o duc rău. Nu știu ce să mai mănînc. Spinatul a mai încetat. În schimb e la modă salata de lăptuci, cu lămăie pe ea, fără undelemn, fără sare, trei foarte mici felii — o coroană! — i-e grozav de dor de fructe; sînt puține aici și enorm de scumpe: un șterg de chilo pruce obicnute cu 50 halleri; 5 crețari o prună! Compot as mîncă, dacă ar fi făcut după lege, dar sînt două-trei prune într-o portie și fierțe în apă simplă, simplă, simplă din fîntînă, peste care presară apoi din zăhărnă puțin zahăr și-i gata compot. E și miserie și batjocură și curăț hotie. Abia aștept să ajung în Viena la compot și la fructe.

Alteceva se să vă scriu (?). A fost o monotonie cumplită tot timpul. Măne și poimăne e ziua. Dar eu beau vin — o, dar e cumplit de acru. Dorm la noapte aici. Poznaș oră! Curioasă fizionomie are! Nici vechi, nici nou, nici murdar, nici curat și într-un fel cum n-am mai văzut orășe pe lume. Și mare, 80.000 locuitori, dintre care numai 9 mil nemzi, iar 70.000 cehi și n-auzeli decît chește. Nemtește numai la funcționarii gării, oficierei etc. Eu am învățat multe cuvinte, uitîndu-mă mereu la formă (căci sînt scris în două limbi) și să învăța lesne să mă pricep eu ei, fiindcă au mult element latin în vorbe și mult slav care se găsește și în limba noastră. Dar au și vorve posnase d.e. Zmărlina, asta e înghețată ordîrîmet (i e i nu l) e murdar, apoi foarte mult ps pu, stepsi napsapsa, pshei” e o frază pe care am văzut-o într-o gazetă. Căci nu voese să vorbească nemtește și se uită urit la nemți.

Am intrat de la gară într-un omnibus al unui oțel care avea nume german (celelalte toate boeme) și la oțel și la restaurant știu chełnerii nemtește, dar cameristele nîmice! Mi-a spus că odată, bun e ea, dar în fund de tot — cu 2,80-20 hel. Lumina electrică într-un hotel fost cetate, cu ziduri de 1 metru și 20 cm. (foarte multe care sînt din evul mediu), dar cum fereastră autogaraj cu automobile, sub mine cafenea. M-am culcat la 10, și trintău grozav la usi sub mine, înțit la 10 1/2 era gala să mă scol din pat și să cer apă caldă. Mă am sărgomalt am adormit și am dormit de la 11 pînă la 6 1/2, cînd m-am deșteptat — nu știu singur, ori de automobile. M-am sculat și la 7 eram la cafenea. Ploaia mărunț, urit. Cu toată ploaia m-am plîmbat prin oraș — era țîng și m-am uitat la mîrfuri. Am văzut cite comedii, dar ce m-a mirat a fost că am văzut bureți mici galbeni, cite 4 (să-l îmbutci pe toți odată) făcuți grămjoșora de vinzare cu 1 heller! Și mazăre verde, patru păștiți cu un heller! Le sărăcie și nevoie de legume.

Îți scriu din restaurant gării. Am sosit la gară pe jos, tîndălınd pe la 9 3/4, m-am plîmbat prin enorma gară și foarte sistematice, cu patru perone suprapuse, am cetit inscriptiile germano-chehe, făcînd studiu de limbă. Și m-a mirat a fost că la 10 1/4 am mîncat un rînd gulyas și am luat o sticlă de Gieszbuhl. Aștept acum să sosescă Durehzugul către Viena.

Materialele de mai sus, pagini de memorial intim mergînd pînă la detalii înșignifant, aparțin colecțiilor de corespondență ale Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România și referă asupra vieții temporare a lui G. Coșbuc în țara prieteni și în młucul poporului el, Cehoslovacia și cehoslovaci.

AUGUSTIN Z. N. POP

coșbuc — omul

„Era în 1890. Literatura noastră poetică se afla în deplină înecare. Eminescu murise, domnul Vlahuță nu mai scria, poezii mai bătrâni, luferii de odinioară a «Convorbirilor» își icsăse de mult cea din urmă versuri serioase». Atunci apăru — cum scria Iorga prin 1894 — Coșbuc.

Fără a intra în viața publică a țării, ca odinioară Eliade sau Alecsandri ori Bolintineanu, prin răsănitul larg al operei sale, Coșbuc a devenit un poet popular. Așa se explică de ce în cursul vremii ni-l evocă mișcați și oameni lipsiți de conținutul direct al literaturii, care au trecut tangențial prin viața poetului. Mărturiilor lor, întregind amintirile scriitorilor în lumea cărora Coșbuc a trăit fără infatuare, conturează un profil concordant în esență cu imaginea personalității poetului, cum ne-o comunică opera sa.

S-au scris despre Coșbuc pagini pline de farmec, de observații profunde, surprinzătoare, de adevărate omenești. Ele transmit — pe deoparte — un ecou al înțelegerii operei, al selectării acesteia, dar în același timp — din ceea ce s-a scris despre Coșbuc, din pagini răslețite, pierdute în revistele literare ale vremii, din mărturiile inedite (care abia astăzi văd lumina tiparului), se încheagă conturile unei vieți omenești privite în etapele ei decisive și având — ca cârmă, adesea cu artă, în fond — cu un real respect pentru om.

Viața poetului, liniară și simplă, dar atât de bogată în curgerea ei, se reconstituie din asemenea pagini în momentele ei mai mult sau mai puțin caracteristice. Anii de școală, de studenție al poetului, ani tineretii de la „Tribuna” lui Slavici („cei mai roditori” — cum îi numește poetul), anii maturității și consacării lui, până în ultimul ceas al vieții sale, se luminează teapă prin simpla grupare cronologică a materialului selectat cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la nașterea lui George Coșbuc.

În jurul poetului în care în prim plan, revine lumea în care a trăit. Reînținem pe marii scriitori ai epocii în diverse redacții, în tracăș, pe stradă, în cafenele literare ale vremii, în jurul unei mese la „Carul cu bere”, în celebra circumă a lui Caragiale în s.m.d. Peisajul vieții literare și anamnd, ca și unele evenimente istorice pe fundalul cărora se profilează viața poetului, revine sub pana de atâtea ori icusită a unora dintre memorialiști. Se reconstituie deci cadrul epocii în care evoluează figura poetului, se descifrează universul moral al scriitorului, care prin „obiectivismul” său epic, prin procedeele de mascare a eului liric, proprii artei sale — rămine ca om, aparent, în afara operei lui.

Dar ceea ce surprinde în special la lectura acestor pagini, semnate de unii din cei mai cunoscuți contrafeti de generație, sau de oameni fără velleități literare, care au trăit clevind în preajma poetului, e simpatia cu care-l privește pe Coșbuc. Mulți scriitori — observa cîndva I. Teodorescu — privesc îndeaproape „dezamăgese ca oameni”. Simplu, firesc, modest în purtări, „de-o excesivă modestie”, „bun și îngăduitor”, — cum ni-l prezintă pe rînd intîmii săi — Coșbuc era mai presus

de orice, un om autentic, adevărat, un om admirabil. „Cei ce nu l-au cunoscut și nu l-au apucat pe badea Gheorghe Coșbuc — scria Mihail Sadoveanu în Anii de ucenie, — să afle că era un tovarăș incîntător. Era așa de bun, așa de modest, cum nu mai sînt intrădeavăr astăzi literaturii...”

Străin de acel genus irritable valm, care epatează prin morgă și derutăm prin velleități, acest „scriitor rar, unic în întreaga literatură a vremurilor de azi” — cum îl definea Ibrăileanu, aduce în viața literară a vremii o candoare, o eleganță morală, care atrăgea în mod firesc simpatia contemporanilor. Așa se explică popularitatea poetului, frumoasele lui prietenii literare, prezența sa în conștiința a numeroși oameni simpli care-i cultivă pină azi amintirea.

De obicei „scurt la vorbă” (I. Slavici), deși adesea antrenant, prin vervă, capabil să rețină — captivînd — ore întregi atenția comeseilor, Coșbuc duce o viață de intelectual ardelean, „cărui de la prima vedere erau siliiți toți a-i spune Bada Gheorghe, așa cum îl numeau toți țărani din Ardeal”.

Din spîta acelor cărțurari ardeleni care „alături de țărîmimea locului, se găsește bine împănă, căci formează — cum scria Tudor Vianu — aceeași lume prin înrudirile lor, printr-un sentiment puternic al comunității naționale”, Coșbuc aparține unei societăți ce atrăsese odinioară atenția lui Eminescu și Caragiale prin gravitatea problemelor ei.

Rural prin obirși, maniere și stil personal de viață, chiar atunci cînd devine în fond un citadin, trăind ani de-a rîndul în Capitală, Coșbuc se prezintă în franchetea-i nativă fără nici o emfază, degajat și spontan, inspirînd un constant respect mai cu seamă prin rectitudinea ținutei lui. De o rară discreție în relațiile sale cu ceilalți oameni, el atestă o noblete interioară ce impune în jurul-i acea atmosferă de puritate morală care impresiona pe contemporanii săi: „Nu știa să birfească sau să complice, disprețuia pe cei care încercau să introducă cancanul și mahalagismul în convorbirile care se încingeau”. Vorbele îl erau „măsurate”, răspunsurile „scurte și precise” și această caracteristică a stilului său explică omul. Ca și Eminescu — „în republica literelor, Coșbuc era — cu o expresie a lui Tudor Argeșiu — ceea ce se cheamă un caracter”. Viața sa se clădește pe un solid fond moral.

Blajin, chibzuit, cu „umorul său blînd și înofensiv”, Coșbuc intră în viața ca o navă cu toate pinzele sale pe vreme senină. Dar, neapricat, dezinteresat și în sensul bun al cuvîntului, „idealist pină la jertfirea de sine”, cu „mișcări liniștite, cu mers măsurat și mai mult încet, cu o voce clară și domoală” (Leon Banu), cu „trupul său subțirel — ce, cînd umbliă pe stradă parcă se vîrtețea și mai mult ca să facă loc larg altora” (P. Locusteanu), trupul său de „țaran isovit de legarea snopului” (G. Călinescu), — el nu era omul născut spre a oprimi minia futurii, a clama împotriva adversarilor săi. Multe atacuri întîmpina în tăcere, multe înfrîngerii cu resemnare. Simplu funcționar la Casa Școala

lor, cu o leafă de 500 lei pe lună, el n-a transformat această slujbă într-o sinecură; lucra ce i se da. Mai mult, făcea adesea și slujba altora, „care într-adevăr nu fac nimic” — cum scrie el însuși odată lui Slavici.

Străin de ambiții și interese de grup, Coșbuc nu urmărea succese efemere, nu adevărată vana fantomă a gloriei. „Nu vrea să sperie pe nimeni nici cu știința, nici cu talentul lui. Ține foarte puțin la versurile lui și la ce va zice lumea de ele” — observa Al. Vlahuță. Și totuși el are în epocă avere la adeziunea multimii, cum n-a avut Macedonski de pildă, atît la răsănitul operei sale, cît și la reînnoșirea și celebrării ei. Cînd, la Terasa, într-o zi, dorind o cafea ocupă o masă (care era goală) și i se spune „e masa poezilor”, Coșbuc luîndu-și tîmna pălăria, se ridică și pleacă. Chiar atunci cînd avea loc în jurul său o recunoaștere oficială, „el se furișă modest sub copola Academiei, sta emoționat în fața aplauzelor”, ascultîndu-și elogiul „ca într-o strună veche de sericică”. În cursul unor festivități sau serbări șgnotoase ce adună lumea, fugind de vocarm, el se strecoară discret. Și totuși, îndată ce e observat, se stîrșește un freamăt în jurul lui. Prezența sa se semnaleză vibrant și expansiv, se transformă adesea într-un veritabil triumf, ca la serbările Astei de la Sibiu, sau „altădată — la Unicum, în aceleși oară, cînd întreaga asistență însuflețită, cîntă cîntecul atunci în vogă. „Numai unas”. În timp ce poetul „plîngea și lumea aplauda mereu” (A. P. Bănuț).

Puțini scriitorii români s-au bucurat de-o mai vie iubire și simpatie de aceeași caldă primire în viață, în ciuda unor grele adversități, de altminteri, încît — pe drept cuvînt — Liviu Rebreanu își punea întrebarea: „Cum a putut un om atît de dezamnat să înfrunte viața aprigă, necruțătoare, pătîmășă și durică de scandaluri din București? Cum a izbutit să cucerească poziția cea mai înaltă în mișcarea literară,

în vîrtețile aceluia pătîmăș unde invidiile, intrigile, hărțuirile, luptele violente tragează și uzează chiar nervii cei mai oțeliți? Cum a putut oare îndura acest om bun, blajin, iertător și sfios avalanșele de atacuri, de insulte de suspiciuni, de care a fost grațificat din plin, de îndată ce conștiința românească de pretutindeni l-a îmbrățișat și i-a recunoscut meritele?”

Cu simplitatea lui, cu sfiala, cu lipsa lui de ostentație, cu „apatia lui obișnuită” (O. Goga), Coșbuc duce o viață care arareori trădează pe tumultosul rapsod popular, pe autoul puternicului „Nu vrem pămînt, ce a scris febril” Doina și Moartea lui Gelu sau Decebal către popor.

Dar mărturiile contemporanilor transmit și un revers al personalității poetului, conștient de învechisocială a artei și dispus s-o arunească împotrua și energic, cu toate forțele lui.

Fără a fi un homo duplex, traversat de impulsii antagoniste, Coșbuc ascunde — în contrast cu omul simplu, aparent șters, cu înfățișarea unui „funcționar de mîna a doua” (care „scria la cifre și trăgea la rubrică cu un inginer”), — o personalitate artistică impunătoare, care frumpe în momente de o rară tensiune, emoționat evocate de intîmii săi: „Nu, atunci nu mai era modestul referend de la Minister, cu timiditatea stingăce a țăranelui deconcentrat, o deplină conștiință a propriei valori îi ridică fruntea și vorba lui se desfășe în fraze scurte, rezezi, sentențioase... Ne vorbea atunci de cel mulți, de cei din umbra satelor, de obida lor... Ni se părea atunci că din noaptea aspririi noastre seculare, țîșnesc accentele lui de revoltă ca niște pumnale care se înfig în coaste. Atunci ne mișa pe dinaintea ochilor caierul de foc, din care se mai smulgea firele de tort și Doina lui, doina noastră, ne înfiora în creștet” — scrie Goga în elogiu adus la Academia Română „înainteașii său.”

În ciuda aparentelor, Coșbuc era în fond un „inadaptabil; dirz, îndă-

rătnic, concentra în protestarea lui reținută mîndria grănicerilor purtată prin atîtea lupte”. Așa se explică mesajul poetului, faptul că „împotriva tînguiri anonime care năpădisse literatura curentă” — cum scria Goga — el ridică „inștințele de sănătate vinjoasă moștenite din munții Bistriței”.

De aici efervescenta de tînerțe și vioajie a operei sale, poezia lumii și a dragostei de viață, străbătută de freamăt uman, de cîntec, de chiot, de larmă — cum scriu exegeții de poetului, — de acel fluid de omenie caldă și simplă, care animă stanțele lui cu limpezimi de cristal.

De aici caracterul robust al poetului și al operei sale, pe-tismul său, patosul propriu celui ce-a scris *Ex ossibus ulor, in opressores, sau Cîntec barbar*.

Coșbuc are în spate o veche tradiție de lupte eroice, un teren îndelung platformat de istorie, ce definește platforma operei lui. Expont al unei colectivități sociale, Coșbuc e prin însăși originea sa, un poet popular, — produs al acelor condiții istorice în care au trăit atecesorii săi, țărani aceluia nășăudeni, „păznic al frontierelor, stăpîni asupra producțiilor” — cum scria Gheorghe Coșbuc așa ceva (nu ceva, ci totul) din vîrteții și dirzașia lor, lîniștea, siguranța, puterea și hotărîrea aceluia buni gospodari militariizați, care n-au cunoscut, n-au primit lobogă. De aci caracterul „obiectiv” al creației sale, formula temperamentalului său.

Privit adesea ca un rapsod popular, sau — simplu — „poet al țărînimii”, care n-a văzut decît strada ilidic și n-a surprins fața adîncă a vieții, Coșbuc nu e în fond un poet de decor și străluciri unilaterale, aparente. Acest sub lucid convențional al creației imaginii, Coșbuc ascunde pulsația unei vieți omenești de adînc dramatism. „Coșbuc n-a rămas pină la sfîrșitul vieții numai un poet al idilelor de la țară. Întrăbări de conștiință l-au năvălit, protestarea i-a zguduit toate fibrele, a fixat răspînduri, a împăit rînte, a scormonit rîndul cu înțepa otravă a lui” — cum scria Goga.

Unitatea morală a operei sale, esența mesajului său protestatar, derivă din fondul sănătos al poetului, sănătos și cîștit deopotrivă ca om. Cînd, de la o fereastră de pe Calea Victoriei 48, cu o testea de hîrtie în față, scriind petiții în nemățe pentru refugiații care se întorceau la casele lor — „pornea poporul, emoționat evocate de intîmii săi: „Nu, atunci nu mai era modestul referend de la Minister, cu timiditatea stingăce a țăranelui deconcentrat, o deplină conștiință a propriei valori îi ridică fruntea și vorba lui se desfășe în fraze scurte, rezezi, sentențioase... Ne vorbea atunci de cel mulți, de cei din umbra satelor, de obida lor... Ni se părea atunci că din noaptea aspririi noastre seculare, țîșnesc accentele lui de revoltă ca niște pumnale care se înfig în coaste. Atunci ne mișa pe dinaintea ochilor caierul de foc, din care se mai smulgea firele de tort și Doina lui, doina noastră, ne înfiora în creștet” — scrie Goga în elogiu adus la Academia Română „înainteașii său.”

Asfel Coșbuc apare ca om, din mărturiile contemporanilor, mai complex, mai profund și mai grav, lumina în intimitatea ființei sale, în înșee izvoarele operei lui. După o sută de ani de la naștere, el trăiește în conștiința urmașilor — alegoric vorbind — prin inima sa, o inimă caldă, curată și bună. Și transmite posterității un mesaj ce emană direct din sufletul său, căci opera sa e — în fond — revărsarea unui suflet ardent. Ne-o spune el însuși, definindu-și profilul și albia esențială a creației: **Sînt suflet în sufletul neamului meu și-i cînt bucuria și-amarul”**

AL. HUSAR

DICTIONAR DE ISTORIE LITERARĂ CONTEMPORANĂ

(addenda)

ana blandiana

Intr-o foarte frumoasă poezie, *Ar trebui*, publicată anul trecut în *Contemporanul* (din 10. XII. 1965), Ana Blandiana imaginează o rotire a vîrștelor: „Ar trebui să ne naștem bătrîni, / Să venim înțeleși / Să fim în stare de a hotărî soarta noastră în lume, / Să stîm din răsărucea primară ce înrămură pornește și irresponsabil să fie doar dorul de a merge // Apoi să ne facem mai tineri, mai tineri mergînd, / Maturii și puternici să ajungem la poarta creației... La poarta creației i-a fost dat însă poeziei să ajungă de timpuriu, în plină adolescență ingenuu, împetuoașă, indecisă. Din „răsărucea primară” pornesc drumuri ispititoare: care e al ei? Deocamdată, poeta își plîmbea mîna peste corzile lirei, umită și încîntată de sunetele pe care e în stare să le producă. Ana Blandiana face mai întîi (ca atîția alții din generația ei și din cele precedente) o poezie a candorilor, afirmată ostentativ, orgolios: „Nu mi-am făcut ani limpezi să sune / Zvînturîndu-i ciudat prin păcat, / Nu mi-e rușine de nimeni, / N-am nimic de uitat” (N-am traversat hîrtia indoleiilor). Poeta vellește „S-atinge vîrful Muntelui Candorilor”, vellează să-și reia perpetuu ciclul vieții dintr-un punct de pornire mai pur, să învalveie orașul în pinze de zăpadă: „Pentru voi am nins toată noaptea dinăzura orașului, / Pentru voi am albit toată noaptea, o dacă / Ați pricepe ce greu e să nîngi”. Ana Blandiana a pus accente personale pe portulivul acesteia teme după care au solęial atîte generații. N-a izbutit însă întotdeauna să imprime un plus acestui loc comun. Sentimentul candorilor a fost prea adesea proclamat cu un exces de gestulație și de volum vocal, iar cîntecul melodios al ei a fost cîntat de-a dreptul la fanfară, de ce să n-o spunem, ne este dor de puritatea discretă, nemărturisită, răștrîntă-n vers ca un joc de lumini în ape. În poeziile mai noi ale Anei Blandiana, de pildă în *Ar trebui*, pe care am mai citat-o, ingenuitatea nu mai e un tipic cam teatral, cu ecou scurt, repede stîns, ci o sugestie persistentă. Descreșterea (la propriu) a ființei pe măsură apropierea de moarte semnifică o dorință de confundare în azurul inocentei, aspirația de a ne risipi pur în materie, de a întra imaculat în moarte. Poezia candorilor și versul de analizare socială pus la persoana I-a plural (sensul titlului gramatical al volumului de debut e evident) sînt bifurcațiile aceleiașii tulpii. Puritatea și Ana Blandiana un atribut al luptătorului. Plină de cadente energice, de gesturi răsăpate și de entuziasme profesii de credință, lirica cîntecului a poetei e pe alocuri imitativă (recunoaștem cu ușurință tonalități împrumutate), rece, discursivă și chiar convențională. Cu mult mai autentică este Ana Blandiana atunci cînd se decide să scrie la persoana întîi singular, adică în poezia erotică, senzorială, întîind bîntăia masinării anatomice în efort continuu, miraculos, metamorfoze fiziologice din adîncuri. Poezia Căpîlăriei conștează sentimentalul tulburător, cu nuanțe de anxietate al descoperirii propriului trup. Feminizat pe deplin, acesta e o rară, conștientă senzualitate acuită uluitoare. Discul solar învinge corpur femeii — merit unul martiriu de violență voluptată — cu o centură de spini („carnea mea înșingărată de lumină” — *Aripi*). Ploaia, motiv frecvent în poezia Anei Blandiana, reprezintă un festival dionisiac al feminității dezlîndite. Meritul Anei Blandiana adeseori răsvat — e de a nu se fi complăcut exclusiv în balanșul senzitiv, dîntușgă cu o totală sinceritate. Universul ei poetic are o mișcare de rotare constantă în jurul ideii. Si dată e și adesea, cred, faptul că lirica ei înclină tot mai mult spre reflecție.

Un echilibru era necesar. Eul poetului — fascinat de etern și de prezent — și conștința dîntușgă la solținea secundă ferită de mizantropie. Renunțînd la extaze juvenile Ana Blandiana traversează acum „hiatul indoleiilor”. E drumul cel mai sigur spre certitudinile mature.

VALERIU CRISTEA

werner bossert

Unul dintre cei mai cunoscuți poezii de limbă germană din țara noastră este fără îndoială Werner Bossert (n. 1918). El muncește de ani de zile în cadrul Bibliotecii Muzeului Brukenthal din orașul natal Sibiu.

Volumele cu caracter „autobiografic” ale lui Bossert — ca de pildă: „*Strom des Lebens*” (Toriul vieții, 1959) și „*Sterne hieher*” (Steiele rîmîn, 1963) — reprezintă de fapt extrase ale unui jurnal intim, (v. „*Süßelnde Nacht, blühender Tag*” — Noaptea înflăcărată, ziua înflorită, 1959).

Munca asiduă asupra versului i-au dat posibilitatea de a alcătui volume de înaltă măiestrie cum ar fi cel intitulat „72 Sonette” (72 sonete, 1964).

În ultimii ani, Bossert și-a îndreptat atenția și asupra prozei, scriînd satire și povestiri care s-au bucurat de o bună primire. Alte volume: „*Frischer Wind*” (Adleri de vînt proaspăt 1953), „*Das Wiesenfest*” (Serbare cîmpenească / versuri pentru cei mici, 1964), Poezii (în traducerea lui St. Aug. Doinas, 1965), „*Ber alte Baum*” (Copașul cel bătrîn, 1964 în rom. de Ellis Botez).

HEINZ STĂNESCU

ioachim botez

Folleteanele lui Ioachim Botez, adunate în *Insemnările unui belfer*, impuneu cititorului din anul 35 o reală înzestrare de povestitor, care îmbina violența pamfletară cu poezia nostalgică a evocărilor.

Frozeturul culează în părțile portretelor, Acelea ale dascălilor, cu porecle exese din agnita atleșelor zoologice, sînt în deosebit remarcabile prin violența de spirit, prin aciditatea și precizia expresiei satirice (Palanjenul, Bursucul, Caracatiza ș.a.). Alteori dîncolo de inelucția și verva umoristică, deslușim o undă de amărăciune, de intențabilită tristețe, care vizează condiția ingrată a belferului ori scolarului de odinioară (Un Hoșog, Belfer la pușcărie, Floarea de cîrpa).

Trimiterile, în spirit larg umanist, la pedagogii, filozofii și, mai ales, scriitorii lumii — Aristofan, Rabelais, Montaigne, Pascal, Tolstoi — asociate modalității artistice a portretului, caracterului lapidar, de maximă, al unor fraze, ne îndreptățesc să vorbim de o certă vocație de moralist.

Ioachim Botez s-a manifestat ca o prezentă valoroasă și în domeniul atît de dificil al traducerilor. Unele tîmărciri ale sale (din Nuscii sau De Coster, *Bal Ganu* a lui Aleco Constantinescu) sînt exemplare.

PETRE NICOLAU

gînduri comemorative

(Urmare din pag. 1)

care nici talentul nu le poate face mai cuprînzătoare. Ele pot fi folosite pe de o parte, tot altele pe de altă parte, cînd vorba și de alți poezii. Ca să știm exact ce ne cuprînd formulările critice, e neapărată nevoie de întuirea corectă a fiecărei creații discutiune, e nevoie de observarea facultății lui geniale de a împerechea iambii, trocheii, dactilii, anapestii, amfibrahii, spondeii, piricii și corambii, de a-l păstra nesimțit în poziții ultimele pină la încheierea ultimei vers, de a compune cu el, împotriva naturii limbii noastre, dar spre gloria ei, savante strofe alcatite, sașice și cite mai arcaice că ținea să aproximeze după tipare greco-latine, de a construi în sîrșit înalterabile, figuri de audite.

Cînd poezia lui George Coșbuc este și se percepează ca auzul și se aștează spațiu ei de înflorire se citează între timpunul poetului și timpunul cititorului. Cu apa-

coșbuc la „vatra”

Dacă revista „Vatra”, în cel trei ani de existență, 1894-1896, a devenit una dintre publicațiile de real prestigiu de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, bucurîndu-se de o largă circulație în rîndurile cititorilor și îndeplinind un rol important în mișcarea literară a vremii, aceasta s-a datorat, în cea mai mare măsură, lui George Coșbuc. Autorul „Baladelor și idilelor”, secundat de ceilalți codirectori, I. L. Caragiale și I. Slavici, a fost elementul ei dinamizator, un adevărat spiritus rector. Practic, întreaga muncă redacțională i-a revenit poetului I. Slavici, după cum mărturisese în „Amintiri”, avea prera multe îndatoriri ca director de studii și profesor de istorie la Azilul „Elena Doamna”, iar I. L. Caragiale nu dispunea nici el de prea mult timp liber, fiind conștrîns de nevoi să deschidă, în 1895, restaurantul din gara Buzău. De altfel, tot Slavici precizează, cînd au fondat „Vatra”, născidea și-au pus-o în primul rînd în Coșbuc: „Cînd noi, Caragiale, Coșbuc și eu am luat cu C. Ștefa înțelegerea să publicăm „Vatra”, ne punem nădejdea în Coșbuc, pe care-l știam om înzestrat cu multe și mari destoinici și totodată om muncitor”. Într-adevăr, poetul a tradus cu pasiune și precizare la scoaterea revistei. Fără îndoială, se consulta cu Slavici și Caragiale, dar, în mod obișnuit, el alcătua sumarul fiecărui număr, alegea lucrările pentru publicare, în plus scriind multe din rubricile permanente. „Coșbuc — spune Slavici — mai făcea apoi așa-zisa «bucătărie» a revistei. El alegea bucățile ce urmau să fie publicate, el le ordona, el alcătua povestit cu gustul său revistă. Pe lîngă aceasta, cea mai interesantă și mai caracteristică parte a revistei era redactată de el și — pot să zic — numai de el”.

Coșbuc, Caragiale și Slavici au editat revista „Vatra” din nobla dorință de a contribui la dezvoltarea culturii naționale, de a lega nemijlocit literatura română de viața, suflet și aspirațiile poporului. În articolul-Program „Vorba de acasă”, apărut în nr. 1, cei trei scriitori spun: „Așa cum în dezvoltarea lim-

bil noastre numai prin înțoațarea graiului viu al poporului am putut să ajungem la stabilitate și la unitate și în dezvoltarea noastră culturală vom ajunge la statornicie și la unitate numai dacă vom ține în toată lucrările noastre seamă de gustul poporului, de felul lui de a vedea și de a simți, de firea lui, care e pretutindeni aceeași”. Precizînd, în continuare, că intenționa să facă din publicația pe care o conduceau „un organ literar pentru toți românii, un mijloc pentru propagarea aceluiașii gust și aceluiașii fel de a simți și de a gândi în toate părțile poporului românesc”, Coșbuc, Caragiale și Slavici adresau un călduros apel scriitorilor vremii interesată deopotrivă în afirmarea și întărirea literaturii naționale: „Ne adresăm deci cu încredere frățească la aceia dintre scriitorii noștri, care împărtășesc vederile noastre, și îi rugăm să se unescă cu noi, pentru ca lucrînd împreună, să le putem da românilor o lectură nu numai variată și interesantă, ci totodată și românească”. Telul major al celor trei scriitori care conduceau „Vatra” era așadar acela de a da un nou impuls literar original, izvorit direct din viața poporului român, de a imprima literaturii un profund specific național.

„Vatra” a izbutit, într-adevăr, să promoveze prin paginile ei o astfel de literatură, acordînd un interes deosebit problemelor legate de soarta țărînimii, de împlinirea idealurilor de dreptate socială și de unitate națională, reflectînd aspecte esențiale din viața poporului și a societății românești din acea epocă, contribuînd activ la ridicarea culturală a maselor. Meritul principal, în această direcție, îl are, de bună seamă, George Coșbuc, pentru că el a fost adevăratul și permanentul dirigător și îndrumător al revistei. În jurul ei s-au polarizat mulți scriitori tineri, personalități ilustre, ca Nicolae Iorga, folcloristul Simion Florea Marian, filologul Sextil Pușcariu și alții. Demn de amintit este faptul că, publicînd aici romanul „Mara”, în întreg cuprinsul primului an de apariție a revistei, I. Slavici a îmbogă-

țit proza românească cu o operă fundamentală, de superioară valoare artistică. Alături de I. Slavici, I. L. Caragiale publică cîteva scrieri reprezentative, ca „Reformă” (an I, nr. 1) și „Poveste” (an I, nr. 2). În demnii prozi, o activitate fecundă de desfășoară Ștefan Basarabeanu, cunoscut în literatură și sub numele de Victor Crășescu. El introduce în paginile „Vetrei” un mare număr de nevele și schițe, cum sînt „Unde e mai bine” (an I, nr. 12), „Sorbona” (an I, nr. 14, 16, 18, 20, 22), „Rogoi” (an II, nr. 1), „Pescarii” (an II, nr. 3, 5, 6, 7) etc, cele mai multe zugrăvind lumea pescarilor, a porturilor și ținuturilor dobrogene. Pină la el, această lume nu mai fusese zugrăvită în literatura română. Ulterior, va fi descrisă de Jean Bart, N. Du-năream și Ion Adam.

Aflat la conducerea „Vetrei”, îndeplinind aproape sigur toate obligațiile redacționale, George Coșbuc s-a străduț și a reușit deplin să facă cunoscut multe și prețioase texte folclorice. În afară de Simion Florea Marian, în paginile „Vetrei” e prezent continuu folcloristul D. Stănescu, care deține rubrica „Snoave din popor”. Strădania de a face cunoscut și admirate creațiile folclorice s-a corelat cu aceea de a reînvia trecutul istoric al poporului român, de a aduce un cald elogiu gloriei străbune, fie prin evocări realizate cu mijloacele epicului, fie prin articole și studii de ținută științifică, întocmite de colaboratorii competenți. Alături de evocările lui I. Slavici „Ciceul” (an I, nr. 7) în care revine figura lui Petru Mușat și „Familia lui Mihai Viteazul” (an I, nr. 10 și urm), se înscriu povestirile „Negru Vodă” de Em. Gheorghiu și amplu studiu al lui N. Iorga „O familie domnească în exil”, avînd ca figură centrală pe Petru Șchiopul.

În „Vatra”, activitatea cea mai bogată și cea mai valoroasă o are George Coșbuc. Aici a publicat un mare număr din poeziile sale reprezentative, un număr cunoscut astăzi, reunite în volumul „Fire de tort”, apărut în 1896. Amintim „Mama” (an I, nr. 2), „Ștefăniță Vodă” (an I, nr. 4), „Lupta vieții” (an I, nr. 6),

„In opressores” (an I, nr. 9), „Pașa Hassan” (an I, nr. 23), „Doina” (an II, nr. 3), „Scara” (an II, nr. 13), „Iarnă pe uliță” (an II, nr. 16), „Dragoste învîrșită” (an II, nr. 17), „Fata mamii” (an II, nr. 18) etc. Cu deosebire trebuie relevat faptul că, în „Vatra” (an I, nr. 3), G. Coșbuc publică viguroasa sa poezie „Noi vrem pămînt”! Poezia lui G. Coșbuc răspundea desăvîrșit programului revistei, sprijinînd eforturile pentru unitatea și înflorirea literaturii naționale și totodată aducînd imagini vii, caracteristice, din realitățile vremii, îndeosebi din viața țărînimii, evocînd trecutul istoric, exteriorizînd sentimente și aspirații comune întregului popor român.

Subintitlulată „Foae ilustrată pentru familie”, „Vatra” se prezenta ca o revistă cu caracter enciclopedic, cu preocupări numeroase, cu multiple și variate rubrici, menite să intereseze și să satisfacă largi categorii de cititori. Ea continua, în această direcție, vechea tradiție a publicațiilor românești cu caracter enciclopedic, cu preocupări numeroase, cu multiple și variate rubrici, menite să intereseze și să satisfacă largi categorii de cititori. Ea continua îndeosebi tradiția „Revistei române” a lui Odobescu.

Caracterul de revistă enciclopedică al „Vetrei” era asigurat îndeosebi de rubrica „Fel de fel”, căreia îi se consacrau cîte 4-5 pagini în fiecare număr, în afară de un număr aproape egal de pagini destinat ilustrațiilor, reproducător de litografii. Rubrica „Fel de fel” era scrisă în întregime de George Coșbuc, după cum ne informează I. Slavici în „Amintiri”. „Tot atît de interesantă, dacă nu chiar mai interesantă și mai instructivă e altă rubrică scrisă de Coșbuc, Fel de fel, varietăți adunate de pretutindeni... Mulți dintre cititorii revistei „Vatra” luînd în mîna cel din urmă număr, se uitau mai înainte de toate, la Fel de fel, care li se părea partea cea mai prețioasă a revistei”. Rubrica era împărțită în subrubrici, fiecare în parte purtînd un titlu: „Literatură,

TEODOR VIRGOLICI

În cartea sa admirabilă, azi o raritate de anticariat, „Mărturi în contemporaneitate”, George Mihail Zamfirescu a cuprins și un Mosaic din care desprindem cu aceeași nostalgie ironică cu care înțelegem că au fost scrise, însemnările despre „Danton” lui Camil Petrescu.

„Admisă cu ani în urmă și cu unanime elogii, piesa „Danton” a domnului Camil Petrescu a văzut în sfârșit lumina rampelor”. Fiește, după cum se știe, acest „în sfârșit a văzut lumina rampelor” nu s-a întâmplat nici până azi. Mă gândesc însă ce bine l-ar fi stat Teatrul C. I. Nottara, care se pare că, singurul, a hotărât să înscrisie piesa în repertoriu, să-și fi deschis stagiunea cu un spectacol de mare envergură dedicat unei astfel de capodopere a dramaturgiei contemporane.

Dar nu acesta e obiectul Marginaliilor noastre. Este altfel de rezistentă inerția în fața teatrului lui Camil Petrescu în ciuda celor două-trei excepții bucureștine, dintre care una singură meritore, nu fac decât să ne confirme tristețea.

Reflectând la soarta scenică surprinzător de ciudată a unei opere teatrale disputată de-a lungul vremii cu atîta înverșunare, dar numai pînă în marginea rampelor, mi-am amintit că nici din punct de vedere editorial Camil Petrescu nu stă prea bine.

Studiile, cronicile teatrale, acele „Fals tratat pentru uzul autorilor dramatici”, „Modalitatea estetică a teatrului” continuă să rămîină și ele un lux de anticariat.

Literatura teatrală de specialitate, dintre cele două războaie, contribuțiile unor prestigioși oameni de cultură cum au fost Tudor Vianu, autorul unui studiu despre „Arta actorului” — publicat în editura „Vremea”, inițial un curs ținut la Academia de Studii Teatrale în 1932 — sau Victor Ion Popa sau George Mihail Zamfirescu sau Ion Marin Sadoveanu, etc, etc, se înscrisie în aceleași arhi ale dezideratelor și pentru acest an editorial, dacă nu și pentru cel viitor.

O editură denumită Meridiane și consacrată, se pare, publicării lucrărilor de artă și despre artă, nu și-a propus (sau dacă și-a propus deocamdată nu știe nimeni), revitalizarea unei colecții cu tradiție la noi „Biblioteca teatrală”. Cu excepția a două volume de critică teatrală curentă, semnate de Andrei Băleanu și Valentin Silvestru, precum și a unui excelent album de sceno-

grafie, amintita editură nu se poate lăuda, în existența ei, cu contribuții prea substanțiale în domeniul discutat aici.

În schimb, alte edituri, printre care și Meridiane, ne feresc de ani de zile, cu diverse biografii, monografii, vieți romănțate sau mai puțin romănțate, a căror utilitate, de ordin mai general, nu o contestăm, sau cu memoriile unor celebri interpreți de muzică ușoară.

Dacă, în împrejurările care au dus la apariția bogatei colecții de vieți romănțate, sau de memorii ale unor cîntăreți, trompețiști, jazz-band-iști, cu merite incontestabile, evident, ar fi funcționat un spirit de exigență elementar, sînt convins că s-ar fi găsit și timpul și hirtia necesare apariției acelor lucrări, culegeri sau reeditări, care să ofere publicului iubitor de cultură teatrală, profesioniștilor, posibilitatea realizării ideii de tradiție teoretică într-un domeniu care ne-a făcut și ne face cinste.

Nu era oricînd să se poată de potrivit, ca în acest an, al împlinirii unui veac și jumătate de la primul spectacol de teatru în limba română, să putem răsfoi paginile unei „Antologii” a criticii care a urmărit fenomenul de-a lungul ultimei jumătăți a secolului al XIX-lea?

Nu sînt, în nici un caz, împotriva cunoașterii, cît mai detaliate, a vieții unui mare artist al jazz-ului, cum este Louis Armstrong, dar îmi închipui cîtă emoție ar fi produs, și ce rol educativ-patriotic ar fi jucat, în rândurile generațiilor mai tinere, lectura unor pagini din marii cîntăreți ai veacului trecut, I. Văcărescu, D. Goleșcu, Gh. Asachi, G. Barițiu, I. Eliade Rădulescu, C. Negruzzi, M. Kogălniceanu, Cezar Bollică, Al. Russo, V. Alecsandri etc., militanți pentru făurirea teatrului național românesc.

Mă bucură grija cu care Editura Meridiane ne înlesnește biografia lui Jean Louis Barault dar mă întreb dacă în timpul liber, răsăm redactorilor secției de resort a Editurii Meridiane după eforturile desfășurate pe un teren cît de grav și de răspunzător, cum este acela al memoriilor actorului francez, de justificată reputație, neîndoielnic, nu s-ar fi putut consulta, așa, dintr-o curiozitate recreativă, contribuția teoretică a unor animatori iluștri ai scenei romănțești inter-belice ca Victor Ion Popa și George Mihail Zamfirescu, sau ceva mai îndepărtat, Pompiliu Eliade sau, și mai îndepărtat, activitatea de cronicar teatral a lui Eminescu?

Am văzut, în urmă cu un an, în planul Editurii Meridiane, înscrisie titlul unei culegeri cuprinzînd cronici, articole, eseuri teatrale dintre cele două războaie. Volumul ar fi urmat să însușeze circa 400 de pagini.

Ei se putea alcătui, foarte bine, prin colaborarea unui colectiv care ar fi selectat, în mai puțin de o lună, materialul necesar. Din păcate și această propunere „revoluționară”, înscrisă în planul ei chiar de către Editură, a rămas o literă de plan și între cartofanele, să zicem, ale serviciului administrativ.

Nu-mi închipui, bineînțeles, cum am mai avut prilejul să scriu exact acum un an, că motivării nu pot fi produse. Departe de mine asemenea ignorare a realității. Nu mi-am propus să discut însă motivările, ci faptele, „sublime”, cum ar zice un celebru erou al lui Caragiale.

Stau și mă gândesc la norocosul George Mihail Zamfirescu care, ca și Camil Petrescu, s-a bucurat de atenția unui mare editor — mult apreciatul nostru academician Al. Rosetti, din pilda căruia am avea atît de mult de învățat. E drept că domnia sa, care i-a publicat și pe George Călinescu, și pe Matei Caragiale, și pe Lucian Blaga, și pe Ion Pillat, s-a dovedit, în acea vreme, mai puțin receptiv la amintirile lui Zavaidoc, dar tot nu putem să nu-i fim recunoscători.

Să mai revin, și în această toamnă, la ideea că dramaturgii noștri ar merita și ei, din partea Editurii de literatură, mai multă atenție? Paul Everac, de pildă, ar putea fi convins, pînă la urmă, să-și strîngă piesele într-un volum. Cît ar fi el de îndărătnic.

Și cred că și alți dramaturgi ar putea fi convinși să accepte publicarea, în volume separate, în cadrul unei colecții anume, a pieselor jucate pe scenă.

Pentru că, la să ne gândim, dacă „Danton” e azi cunoscut, este datorită faptului că a fost publicat, deși încă nu ne-am învrednicit să-l jucăm.

P. S. Preîntîmpînd, se pare, cronică noastră de azi, Dan Grigorescu, redactor șef la Editura Meridiane, comunică în paginile Contemporanului, cîteva proiecte de viitor care nu răspund, nici pe departe observațiilor noastre. Din nefericire.

vitrina

Încercînd să cuprindem în panoramic activitatea actuală a casei de discuri Electrecord, ne vom îndrepta mai întîi către capitolul muzicii romănțești, unde la numele compozitorilor editați anul trecut, se adaugă acum cele ale lui Ion Dumitrescu (prezent prin Simfonia I în Fa major și Sulta din filmul „Muntele Retezat”, dirijor Emanoil Elenescu și Paul Popescu) și Alfred Mendelssohn; discul său (Simfonia concertantă pentru orgă și orchestră — în completare Canzona și Tocata pentru orgă solo, solist Horst Gehann — dirijor Iosif Conta) dovedește încă odată multiplele preocupări ale regretatului compozitor.

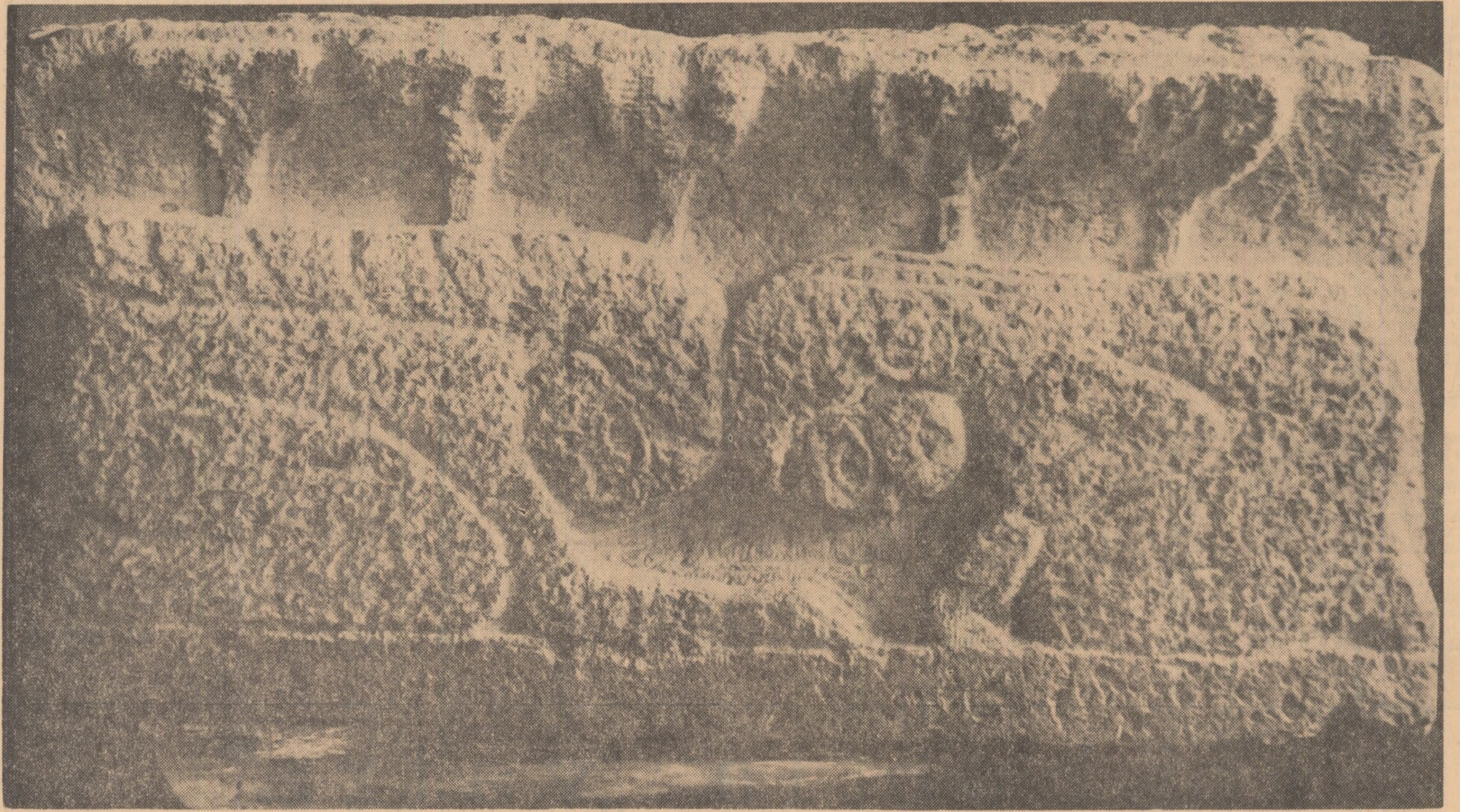
De o factură concentrată, lucrările tinerilor se întînesc pe un interesant disc, alături de „Coloana fără sfîrșit” de T. Olah cu „Visul cosmic” de Th. Grigoriu, „Scene” de Ștefan Niculescu cu „Simetrii” de C. Tăranu (dirijor I. Conta — 1—3, Em. Elenescu 2, M. Cristescu — 4, solist Ion Stoian — 2).

Enumerarea destul de succintă ne îndeamnă să așteptăm nerăbdători Concertul pentru vioară și orchestră de D. Capolani și cel pentru flaut și orchestră de A. Vieru — apoi, W. Berget: Sonata pentru vioară solo și Cvaretul de coarde Nr. 6, ambele premiate în concursuri internaționale, la Monaco și Liège; un alt disc cuprinde două cvartete de coarde de M. Jora și M. Negrea. Muzica lui G. Enescu, în bună parte imprimată, își va afla totuși noi ediții și completări în preajma următorului Festival.

Mult mai numeroase, discurile cuprinzînd capodopere ale literaturii muzicale universale ne permit să ascultăm (sau să reascultăm) Simfonia „Faust” de Liszt dirijată de R. Benzi (Filarmonica de Stat G. Enescu), pe Igor Markevitch dirijînd „Simfonia Fantastică” de Berlioz (orch. Lamoureux Paris) și orchestra Wiener Symfoniker interpretînd Simfonia III și „Uvertura tragică” de Brahms sub conducerea lui Wolfgang Sawallisch; în discurile ce vor apare figurează dirijorii Karl Böhm (Simfonia de Mozart) și Lorin Maazel (Stravinski — „Fascea de joc” și Respighi — „Pini din Roma”). Datorate interpretărilor romăni, alături de înregistrări reconșionate ce ne dau posibilitatea să auzim pe cel care odinioară s-a bucurat de un bine meritat renume (recital George Folescu) semnălam recitalurile lui Valentin Gheorghiu, G. Halmos, Magda Ianculescu, Octav Enigărescu, un interesant program de lieder franceze contemporane (Arta Florescu și Hilda Jerec), două lucrări concertante pentru violoncel (Saint-Saëns și Ciaikovski) avînd ca solist pe Radu Aldulescu, precum și Cvintetele pentru suflători și pian (Maria Fotino) de Mozart și Beethoven. Urmînd să apară tot în acest an, un disc dedicat muzicii lui J. S. Bach (Sutele pentru orchestră Nr. 3—4, Orch. Simfonică a Cinematografiei condusă de C. Bugescu) via să confirmăm și preocuparea pentru promovarea și cunoașterea muzicii preclasice și clasice. În acest sens am putea să-i alăturăm primul disc dintr-o serie ilustrînd evoluția stilurilor muzicale („Istoria Universală a Muzicii”). Încă în stadiu de proiect, el ar urmări aspecte ale muzicii antice grecești, cîntece ebraice, gregoriene, bizantine, ca și evoluția polifoniei de la aspectele primare ale organum-ului și faux-bourdon-ului din evul mediu pînă la desăvîrșirea renascentistă. Deși cuprinzînd o etapă poate prea amplă pentru un singur disc, el rămîne totuși mai mult decît un „promițător început”, — o contribuție de valoare nu numai de ordin „arheologic” ci și în special ca mijloc de educare a gustului și înțelegerei muzicale. Un rol hotărîtor îl vor avea deci substanțialele broșuri semnate de prof. Zeno Vancea, ce vor însoți fiecare disc. (De remarcat și interpretările alese, ca de pildă cea a corului „Madrigal” sau a protului I. D. Petrescu care, pentru maniera sa autentică, unică, de a reda cîntecele gregoriene și bizantine, ar merita un disc dedicat numai acestui capitol).

Urmînd același obiectiv de formare artistică, colecția de discuri „Discoteca pentru toți” se folosește de posibilitatea sa sporită de difuzare pentru a include pe lângă lucrări de largă accesibilitate și popularitate și un Debussy — „Preludiu la după-amiază unui faun”, dar și „Cottul copiilor” (Cornel Gheorghiu) — ca și Sonate pentru vioară și pian de Mozart (Mihai Constantinescu și Maria Cardas). Iar dacă „Melodiile ceasornicelor”, concepute de Joseph Haydn pentru mecanismele delicate ale ceasornicelor, vor trăi o nouă viață în versiunea pentru clavicin a Palmei Stern, nu cu mai puțină emoție vom asculta pe Mihail Jora acompaniîndu-și la pian propriile sale lieder, în interpretarea sensibilă și autentică a Lisettei Georgescu.

M. M.

Sculptură de GEORGE APOSTU

film

accesorii

De loc de neglijat în producția de film artistic, numite astfel în unele cinematografii, în practica noastră denumite mai ales recuzită, accesoriile, deși nu sînt încă teoretizate ca alte ajutoare ale filmului, au în creația propriu-zisă un rol artistic bine determinat.

Atribuindu-li-se de cele mai multe ori sarcina de contributiv la crearea ambianțelor, la sugerarea atmosferei numai, ele participă însă din plin, atunci cînd sînt solicitate, la rezolvarea unor sarcini de joc, venind cu brio în ajutorul interpretilor și bine înțeles al realizatorului. În mod curent, întocmirea listelor de recuzită ține de atribuțiile pictorului scenograf (uneori și ale costumierului) întrucît este vorba, în principiu, de plastica filmului. Dar plastică nu este singura sarcină a recuzitei, și concomitent mai are și alte însușiri, de loc străine — ca să zic așa — de munca regizorului, accesoriile intrînd și în sfera de preocupare a acestuia încă de la scrierea scenariului regizoral.

Bineînțeles că nu toți regizorii au această grijă, dar în cazurile ferice (în primul rînd pentru arta lor) realizatorii prevăd accesoriile, le planifică în acțiune, le dinamizează astfel, gîndindu-le dramatic. Este semnificativ din acest punct de vedere preocuparea pentru accesorii a unor creatori de talia lui René Clair, Tall, de Sica, Hitchcock, dar mai ales a lui Chaplin! La acesta

din urmă — ca să vorbim numai de el — obiectele nu sînt numai niște obiecte, ci pur și simplu sînt parteneri!

Cîte momente de incitare nu poate să ne ofere el numai cu pălăria și bastonul! Cîte gînduri și sentimente nu exprimă infinițele mișcări ale bastonului său în multitudine de întîmplări din peregrinările lui Charlot!

Concluzînd cu obiectele cele mai casnice, aflate la îndemîna — flori sau chibrituri, cîrnați sau pituși — el reușește să dea unui lucru pregătît cu multă grijă efectul celei mai teribile sponanțități, celui mai mare adevăr de viață. Atingînd aici o poartă, dincolo o floare, colo o figură, în altă parte un scaun, fiecare lucru atîns de el capătă viață și în filmele de asistăm parcă la o adevărată transmutare a stării de emoție de la erou la obiect, la o adevărată manifestare a acestuia din urmă.

Dar pentru că este vorba de recuzită de joc în special, se cade (fără a avea pretenția unei definiții savante) să ne punem de acord de la bun început, înțelegînd prin recuzită totalitatea elementelor ajutătoare, accesorii, necesare actorului în acțiunea scenică sau filmică. (Solectose necesară această ultimă intervenție-paragraf pentru stabilirea unui limbaj comun în înțelegerea accesoriilor!). Deci, fiind vorba — după cum se vede — despre auxi-

liarele actorului în acțiune, trebuie amintit că acestea sînt de altfel primii parteneri ai actorului!

Și această afirmație nu este de loc „gratuită”.

Dacă ne amintim numai de „scaunul salvator” aflat pe scena pe care se urcă viitorul actor, încă de la intrarea sa în Institut, vom cădea de acord. Dar deși acolo scaunul accesoriu n-are alt rol (sprijinindu-te de el) decît de calmant, de frînă pentru tracul manifestat de candidatul-actor, deși n-are propriu-zis un rol dramatic, el nu se află acolo... întîmplător. (Și profesorii au fost candidați cîndva!). Și nu-i întîmplător nici faptul că în studiile universitare de teatru și cinematograf (actorie sau regie) un loc primordial, în primul an de studii mai ales, îl ocupă comportamentul cu obiectele imaginare!

Se învață deci cum să colaborezi cu obiectele.

...Cu obiectele imaginare într-un început, presupunîndu-se că o dată pus în fața realității obiectului, actorul să fie cu atît mai expresiv.

Rareori vezi un spectacol de teatru sau cinema în care creatorul spectacolului sau actorul să fi colorat aparițiile, participările la momente de creație prin atragerea obiectelor în acțiune!

Ar fi absurd desigur ca fiecare gest sau cuvînt al eroului să fie dublat de o acțiune fizică cu un obiect, dar este tot atît de absurd să asigăm la nenumărate spectacole în care interpretul stau inepentit față în față (în cel mai bun caz mîșcîndu-se în lung-lățul scenei sau ecranului) indiferenți parcă la tot ce se întîmplă, cu brațele inerte, lăsate în jos, pe lângă corp.

Acesta este un aspect dar mai este și un altul. Unii creatori, înțelegînd totuși importanța acțiunii scenice, din lene sau lipsă de fantazie recurg la preocupări și gesturi

arhicunoscute, ca de pildă agasanta preocupare a aprinderii țigărilor. Se fumează atît de mult pe scenă și pe ecran, încît îți vine să crezi că toți au fost plătiți să facă reclamă pentru trabuc!

Dar dacă în spectacolele epocilor istorice anterioare era posibilă o asemenea lipsă de preocupare pentru obiect (cu excepția comediei dell'arte în care actorii erau și jongleuri — deci lucrău cu obiectele!) acum cînd cinematograful bun, adevăratul cinematograf a făcut din obiect un adevărat partener al interpretului — întregind de multe ori personalitatea acestuia, ar trebui și la noi acordată o mare atenție obiectului scenic, pentru că atunci cînd se face este numai în favoarea artei.

Cu toate că în primul rînd regizorul dar datorită să gîndească accesoriile, nu-l de loc de neglijat, cred, și participarea interpretului în găsirea inspirată a recuzitei de joc. Căci, cel care profiță în primul rînd de ea este actorul.

În cinematografia noastră întîlnim actori care gîndesc cu justețe la înțelegerea accesoriilor, cu toate că și ei nu totdeauna găsesc ceea ce trebuie. Actorii care și-au dat seama că vorbirea vis-a-vis fi este preferabilă ornatamentele dis-cuției cu acțiuni legate de obiecte ca în viață, au înțeles că accesoriile bine aprite gesturilor, cuvintelor, dau acestora mai multă veridicitate.

Cînd afirm accesorii bine aprite, mă gîndesc la faptul că acțiunea legată de obiect și obiectul însuși trebuie să aibă semnificație dramatică, așa cum în teatru avea semnificație celebra pușcă a lui Oshov, care deși părea la un moment dat o prezentă inutilă în scenă, lua pînă la urmă loc!

COMITETUL DE REDACȚIE

GHEORGHE ACHIȚEI
(redactor-șef adjunct)
I. D. BALAN
(redactor-șef adjunct)
MIHAI NEGULESCU
DINU SĂRARU
(secretar general de redacție)
VIOLETA ZAMFIRESCU

Prezentare grafică
D. MOLDOVEANU

REDACȚIA: B-dul Ana Ipă-teescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51, 12.16.10.
ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 16.33.99.
Abonamente: 13 lei — 3 luni, 26 lei — 6 luni, 52 lei — un an.
Tipar: Combinatul poligrafic Casa Școlară